

İdari Yargıda Dava Dilekçesi ve Diğer Belgelerin En Yakın Âmirlere Verilebilmesi ve Kapsamın Genişletilmesi

Celâl IŞIKLAR*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Av. Doç. Dr. KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı. (celal.isiklar@karatay.edu.tr)

ORCID ID: [0000-0002-7239-6142](https://orcid.org/0000-0002-7239-6142)

Makale geliş tarihi: 4 Ocak 2022 **Makale kabul tarihi:** 10 Haziran 2022

Atıf önerisi: Işıklar, Celal. “İdari Yargıda Dava Dilekçesi ve Diğer Belgelerin En Yakın Âmirlere Verilebilmesi ve Kapsamın Genişletilmesi.” *Ankara Barosu Dergisi* 80, no. 4 (Ekim 2022): 81-136. **DOI:** [10.30915/abd.1186641](https://doi.org/10.30915/abd.1186641)

İDARİ YARGIDA DAVA DİLEKÇESİ VE DİĞER BELGELERİN EN YAKIN ÂMİRLERE VERİLEBİLMESİ VE KAPSAMIN GENİŞLETİLMESİ

ÖZ

İdari yargıda dava dilekçesi ve diğer belgelerin verilebileceği yerler 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 4. maddesinde gösterilmiştir. Bununla birlikte İYUK'a 24.06.2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'la eklenen 20/C maddesiyle belirli personeli ilgilendiren belli uyuşmazlıklarla ilgili yeni ve spesifik bir imkân getirilmiştir. Söz konusu 20/C maddesinin 3. fıkrasına göre, eğer askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan bir uyuşmazlık söz konusu ise ve bu uyuşmazlık Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiriyorsa, “*Dilekçeler ile davalara ilişkin her türlü evrak, 4 üncü maddede belirtilen yerlere ilaveten ilgili idari yargı merciine gönderilmek üzere en yakın âmirlere verilebilir.*” Mülga 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu'ndan alınan bu düzenleme belli ve somut bir ihtiyacı karşılamaktadır. Yürürlüğe konulan kuralın kaynak Kanun'a göre daha geniş kapsamlı olduğu söylenebilir. Yine kuralın düzenleme tekniği ve Kanun'daki yerinin uygunluğu tartışılabilir. Bize göre başka uyuşmazlıklarda da dilekçeler âmirlere verilebilir. Aynı şekilde dilekçelerin verileceği yerlere başka ilaveler yapılabilir: Posta idaresi, vali, kaymakam ve Bölge İdare mahkemeleri gibi. Ancak bunun için kanun yeniden düzenlenmelidir.

Anahtar Kelimeler

2577 sayılı İdari Yargılama Usûlü Kanunu (İYUK)

dava dilekçesi

askeri hizmet

en yakın âmirler

yetkili kamu makamları

SUBMISSION OF THE LAWSUIT PETITION AND OTHER DOCUMENTS TO THE NEAREST SUPERIORS IN ADMINISTRATIVE JURISDICTION AND EXTENDING THE SCOPE

ABSTRACT

The places where a lawsuit petition and other documents can be submitted in the administrative jurisdiction are shown in Article 4 of the Administrative Procedure Law No. 2577 (İYUK). However, with the 20/C article added to the İYUK with the Law No. 7329 dated 24.06.2021, a new and specific opportunity has been introduced regarding some disputes concerning certain personnel. According to the third paragraph of article 20/C, if there is a dispute arising from administrative actions and actions related to military service, and If this dispute concerns public officials, reserve officers and reserve petty officers and privates working in the Ministry of National Defense, “Petitions and all kinds of documents related to lawsuits can be given to the nearest superiors to be sent to the relevant administrative jurisdiction in addition to the places specified in Article 4.” This regulation, taken from the abrogated Supreme Military Administrative Court Law No. 1602, meets a certain and concrete need. It can be said that the enacted rule is more comprehensive than the source Law. Likewise the regulation technique of the rule and the appropriateness of its place in the Law can be discussed. This new arrangement is correct and appropriate. Moreover, the scope of regulation can be further expanded. In our opinion, petitions can be submitted to superiors in other disputes. In the same way, some additions can be made to the places where the petitions will be submitted: Postal administration, governor, district governor and Regional Administrative Courts, etc. However, the law needs to be revised for this.

Keywords

Administrative Jurisdiction Procedure Law no 2577 (İYUK) lawsuit petition

military service the nearest superiors competent public authorities

GİRİŞ

2577 sayılı İdari Yargılama Usûlü Kanunu (İYUK)'na 24.06.2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun'la "Askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara dair hükümler" başlıklı yeni bir madde eklenmiştir.^[1] Birbiriyle ilişkili altı fıkrası bulunan bu maddenin 3. fıkrasında Millî Savunma Bakanlığında çalışan kamu personeline, askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda dava dilekçelerini ve diğer her türlü evrakı^[2] en yakın âmirlere verebilme imkânı tanınmıştır. Makale konumuzu ilgilendiren ilk fıkra ile 3. fıkra hükümlerine göre;

MADDE 20/C-1. Bu madde; Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır. (...)

3. Dilekçeler ile davalara ilişkin her türlü evrak, 4 üncü maddede belirtilen yerlere ilaveten ilgili idari yargı merciine gönderilmek üzere en yakın âmirlere verilebilir.

Maddenin diğer fıkraları gibi 3. fıkra hükmünün kaynağı da mülga 1602 sayılı Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu (AYİMK)'dur.^[3] AYİM Kanunu'nun "İdari davaların açılması" başlıklı 36. maddesinde askeri kişilerle

[1] Madde 30.06.2021 tarih ve 31527 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7329 Sayılı Askerî Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16'ncı maddesiyle eklenmiştir. Torba kanun şeklinde kabul edilen ve yürürlüğe giren 7329 sayılı Kanun, adından da anlaşılacağı üzere başta Askerî Ceza Kanunu olmak üzere beş ayrı kanunda değişiklik yapması itibarıyla "çerçeve kanun" mahiyetinde, bu Kanun'un İYUK'a m. 20/C'yi ekleyen 16'ncı maddesi de "çerçeve madde" niteliğindedir.

[2] Bundan sonra dava dilekçelerinin yanı sıra savunmaları, istinaf ve temyiz başvuruları ile mahkemeye ibrazı mümkün bütün belgeleri kastetmek üzere sâdece "dilekçe(ler)" ifadesi kullanılacaktır.

[3] Bilindiği üzere 21.01.2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişiklikleri 16.04.2017 tarihinde halk oylamasına sunularak kabul edilmiş, buna ilişkin 27.04.2017 tarihli ve 663 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kararı 27.04.2017 tarihli ve 30050 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 6771 sayılı Kanun'un 16'ncı maddesiyle Anayasa'nın Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM)'ne ilişkin 157'nci maddesi ilga edilmiş; Anayasa'ya 17'nci maddeyle eklenen Geçici Madde 21 ile de

askeri kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari eylem ve işlemlerden doğan uyuşmazlıklarla ilgili dilekçelerin Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkanlığına hitaben yazılacağı belirtilmiş; müteakip “Dilekçelerin verilebileceği diğer yerler” başlıklı 37. maddesinde de, dilekçeler ile davalara ilişkin her türlü evrakın bölge ve idare mahkemesi başkanlıklarına, bölge ve idare mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk hâkimliklerine ve yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarının yanı sıra en yakın amirlere verilebileceği hüküm altına alınmıştır.^[4]

Bilindiği gibi 20/C maddesinin 3. fıkrasında atf yapılan İYUK’un 4. maddesine göre, “Dilekçeler ve savunmalar ile davalara ilişkin her türlü evrak, Danıştay veya ait olduğu mahkeme başkanlıklarına veya bunlara gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde^[5] büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın asliye hukuk hakimliklerine veya yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına verilebilir.”

Bu çerçevede makalede önce kısaca dilekçenin verilebileceği yerlere değinilecektir. Ardından bunların en yakın âmirlere verilebilmesine ilişkin hükümün hukuki kapsamı ve mahiyeti üzerinde durulacaktır. Son olarak da bu yeni kuraldan hareketle, dava dilekçeleri ile diğer belgelerin başta en yakın amirler olmak üzere başka makam ve yerlere verilebilme imkân ve ihtimali tartışılacaktır. Şüphesiz m.20/C-3’de öngörülen hükmün genelleştirilmesi de, 4. maddenin kapsamının genişletilmesi de ancak yasal bir düzenleme ile mümkün olabilir.

askeri mahkemeler ve Askeri Yargıtay ile birlikte Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kaldırılarak kuruluş kanunları ilga edilmiştir.

[4] AYİM’de dilekçe ve diğer evrakın verilebileceği yerlere ilişkin geniş bilgi ve kararlarının değerlendirilmesi için bkz. Gürsel Kaplan, “İdari Yargıda Dilekçelerin ve Diğer Belgelerin Verilebileceği Yerler,” *Vergi Dünyası* 270 (2004): 133–146.

[5] Büyükşehir Belediyesi olan illerde yanlış uygulamalara ve buna bağlı farklı Danıştay içtihatlarına yol açtığından maddede 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı Kanun’un 52’nci maddesiyle değişiklik yapılarak “buldukları yerde’ ibaresinden sonra gelmek üzere “büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın” ibaresi eklenmiştir. Değişiklik öncesi kararlar buna göre değerlendirilmelidir. Bkz. Seda Uçar Akbulut, “Türk İdari Yargılama Hukukunda Mahkemeye Erişim Aracı Olarak Dava Dilekçesi,” (Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2019), 102-106.

I. İYUK'UN 4. MADDESİNE GÖRE DİLEKÇELERİN VE DİĞER BELGELERİN VERİLEBİLECEĞİ YERLER

İYUK'un 4. maddesine göre dilekçeler göre bizzat dava açılan yargı merciine (Danıştaya veya idare/vergi mahkemesine) veya buralara gönderilmek üzere idare veya vergi mahkemesi başkanlıklarına, idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk hakimliklerine ve Türk konsolosluklarına verilebilir. Görüldüğü üzere Bölge İdare Mahkemesi Başkanlıkları dava dilekçesi ve diğer evrakın verilebileceği yerler arasında sayılmamıştır.^[6]

A) DAVA DİLEKÇELERİNİN VE DİĞER BELGELERİN VERİLEBİLECEĞİ YERLER

1- Dava Açılan Yargı Mercii

Normal şartlarda dava görevli ve yetkili görülen yargı merciinde açıldığından dilekçeler öncelikle bu yerlere verilebilir. Ancak davacı bilerek veya bilmeyerek davasını yetkili ve görevli olmayan bir mercide de açabilir. Bu ihtimalde davacının dilekçesini verdiği yer ile davanın görülmesini irade ettiği yer aynıdır. Bu çerçevede dilekçe bizatihi davanın açıldığı idare/vergi mahkemesine, dava Danıştayda açılıyorsa Danıştaya verilebilir. Dava İYUK m.3/1 gereği “Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle” açılabilceğinden, bu takdirde dilekçe başlığında sâdece yetkili ve görevli olarak görülen yargı merciinin adına yer verilir. Örnek vermek gerekirse, Konya il sınırları içinde Büyükşehir Belediyesi'nce gerçekleştirilen bir idari eylem ve zararın tazminine ilişkin dava dilekçesinin başına, “Konya İdare Mahkemesi Başkanlığına” yazılması ve dilekçenin buraya verilmesi gerekir. Bunun gibi Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği'nin iptali için açılacak davada yetkili ve görevli Danıştay olduğundan dilekçenin başında “Danıştay Başkanlığına” ibaresine yer verilir. Bu örneklerle göre dilekçeler doğrudan “Konya İdare Mahkemesi Başkanlığına” veya “Danıştay Başkanlığına” verilebilir.^[7] Ancak dilekçe yetkili ve

[6] Bunun sebebi Bölge İdare Mahkemelerin ilk derecede doğrudan başvurulana ve dava açılan yerler arasında bulunmaması olarak açıklanmaktadır. Selami Demirkol ve Zuhul Bereket Baş, *İdari Yargıda Dava Açma ve Dava Takip Usulü*, 2. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2001), 31.

[7] Bkz. Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, 13. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 258; Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Açıklamalı -İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku*, 6. Baskı (Ankara: Savaş Yayınevi, 2021),

görevli yargı yerine verildiği hâlde, başlıkta örneğin yanlışlıkla “Afyon İdare Mahkemesi Başkanlığına Gönderilmek Üzere Konya İdare Mahkemesi Başkanlığına/Danıştay Başkanlığına” denilmiş ise, dilekçenin işaret edilen yere gönderilmesi gerekir. Mahkeme hatalı da olsa davacının tercih ve seçimine uymak zorundadır.

2- Diğer İdare veya Vergi Mahkemeleri

Davacı, dava açarken veya açtıktan sonra yargı çevresinin dışında bir yerde bulunuyor olabilir. Bu takdirde dilekçesini veya evrakını varsa bulunduğu yerdeki idare mahkemesine veya vergi mahkemesine verebilir. Bu durumda davacı dilekçe ve diğer belgelerde hem bunları göndermek istediği hem de verdiği yeri göstermek zorundadır. Örnek olarak, dilekçe ve benzeri evrak Konya'dan Danıştay veya Ankara İdare Mahkemesi Başkanlığına gönderilecek ise, başlığına “Danıştay Başkanlığı’na /Ankara İdare Mahkemesi Başkanlığı’na Gönderilmek Üzere Konya İdare mahkemesi Başkanlığına” yazılır.^[8]

3- Asliye Hukuk Hâkimlikleri

Asliye hukuk mahkemelerinin dilekçelerin verilebileceği yerler arasında gösterilmesinin davacılara büyük kolaylık sağladığı ortadadır.^[9] Zira davacı

281. Daha ayrıntılı örnekler, Demirkol ve Bereket Baş, *İdari Yargıda Dava Açma ve Dava Takip Usulü*, 34-36.

[8] Bir uyuşmazlıkta, Diyarbakır 3. İdare Mahkemesi 7.3.2018 tarihinde verilen istinaf dilekçesini dosyayı tekemmül ettirerek Bölge İdare Mahkemesine göndermek yerine istinaf talebinin reddine karar vermiş ise de, bu karara karşı yapılan kanun yolu başvurusu üzerine Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi (BİM) başvurusunun süresinde olduğuna karar vermiştir, Gaziantep BİM 5. İdari Dava Dairesi (İDD), E.2019/717, K.2019/1225, 7.2.2019. Bunun gibi, Ankara 22. İdare Mahkemesinin davanın reddi ve ardından Ankara BİM'nin istinaf başvurusunun reddi kararı üzerine 30 günlük temyiz süresi geçirildikten sonra 28.7.2020 tarihinde Erzurum İlk Derece İdari Yargı Mahkemesi Ön Bürosu kaydına giren dilekçe ile yapılan temyiz başvurusunun süre aşımı sebebiyle reddi hakkında, Danıştay 5. Daire, E.2021/3802, K.2021/2473, 8.7.2021 (Karar yayımlanmamıştır).

[9] A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku II İdari Yargılama Hukuku*, 4. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2010), 1021; N. Münci Çakmak, “İdari Yargılama Usûlü Kanunu'nun 4. Maddesi ve Dilekçelerin Kayda Giriş Tarihi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 80, (Ocak-Şubat, 2009): 150.

idare veya vergi mahkemesi olmayan bir yerde bulunabilir. Bu durumda dava dilekçesi bulunulan yerdeki bir asliye hukuk hâkimliğine verilebilir. Örneğin Afyonkarahisar iline bağlı Dazkırı ilçesinde bulunan bir davacı dilekçe ve diğer evrakını Danıştay veya Afyon Vergi Mahkemesine göndermek istiyorsa, bunları başına “Danıştay veya Afyonkarahisar Vergi Mahkemesi Başkanlığı’na Gönderilmek Üzere Dazkırı Asliye Hukuk Hâkimliğine” yazarak Dazkırı Asliye Hâkimliğine verebilir. Şunu da belirtelim ki, maddede 2012 yılında yapılan değişikliğe göre bulunulan yerin “büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaz.”^[10] Bu hüküm, büyükşehir belediyesi sınırları içinde, fakat idare mahkemesi veya vergi mahkemesi olmayan bir ilçedeki davacının dilekçe ve belgelerini bulunduğu ilçenin veya aynı durumdaki yakın ilçenin asliye hukuk hâkimliğine verilebilmesi anlamına gelmektedir.^[11] Şöyle ki örneğin büyükşehir belediyesi bulunan Ankara ilinde idare ve vergi mahkemeleri merkez Çankaya ilçesinde konuşlandırılmıştır. Buna göre Gölbaşı ilçesindeki bir davacı dilekçe ve diğer belgelerini Ankara İdare veya Vergi mahkemesine gönderilmek üzere Gölbaşı Asliye Hukuk Hakimliğine verebilir.^[12]

[10] Bu ibarenin eklenmesiyle Danıştay kararlarındaki içtihat farklılığı son bulmuştur, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 282. Öncesindeki sorun ve içtihat farklılığı için bkz. Kaplan, “Dilekçeler,” 133-146; Çakmak, “Dilekçelerin Kayda Giriş Tarihi,” 151 vd. Bu yönde, 22.1.2016’da tebliğ edilen ödeme emrine karşı açılan davada dava dilekçesinin İstanbul Vergi Mahkemesine hitaben 29.1.2016 tarihinde İstanbul Anadolu Adliyesi ilgili birimine verildiği, ancak mahkemece İstanbul 8. Vergi Mahkemesine kaydedildiği 03.02.2016 tarihinin esas alındığı, dolayısıyla davanın süreaşımından reddine dair kararda isabet bulunmadığı hakkında, İstanbul BİM 10. İDD, E.2016/ 377, K.2016/251, 13.10.2016 (Karar yayımlanmamıştır). Anayasa Mahkemesi (AYM) de 2012 öncesi düzenleme çerçevesinde dilekçenin verildiği asliye hukuk hâkimliğinin değil idare mahkemesi kaydına giriş tarihinin esas alınmasını hak ihlali kabul etmiştir, AYM İkinci Bölüm, *Saniye Çolakoğlu*, B.No: 2014/5702, 12.7.2016, erişim 18 Aralık 2021, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/5702>.

[11] Bahadır Apaydın, “6352 Sayı ve 02.07.2012 Tarihli Kanun ile İdari Yargılama Usûl Kanunu’nda Yapılan Yeniliklere Dair Bir İnceleme,” *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* 15, no.2 (Ocak, 2014): 49; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 129.

[12] Nitekim büyükşehir belediyesi olan bir il merkezinde asliye hukuk hâkimliğine verilen dilekçe ile açılan davayı süre aşımından reddeden idare mahkemesi kararı, Danıştay tarafından dilekçenin asliye hukuk hâkimliği kaydına girdiği tarihin esas

Dilekçe ve diğer belgelerin mahkeme yerine aynı yargı çevresindeki savcılığa verilmesi hâlinde, buraya verilmiş değil ulaştırılan idare ve vergi mahkemesinin kayıt tarihi esas alınır.^[13]

4- Konsolosluklar

Davacı dava açacağı sırada veya açtıktan sonra yurt dışında bulunuyor olabilir. Bu durumda davacı dilekçe ve davaya ilişkin diğer belgelerini bulunduğu yabancı ülkedeki bir Türk konsolosluğuna verebilir. Bu takdirde de dilekçe ve belgelerin başına gönderileceği yargı yeri ile verilen konsolosluğun adı yazılmalıdır. Konsolosluklara dilekçe ve belge verilebilmesi için o ülkede ikamet ediyor olmak şart değildir.^[14] Yabancı ülkede o sırada kısa süreli bir iş bulunanlar dahi rastladığı herhangi bir Türk konsolosluğuna dilekçe ve belgelerini verebilir.

B) DİLEKÇE VE DİĞER BELGELERİN VERİLMESİ İLE İLGİLİ BAZI HUSUSLAR

Yazılılık ilkesi uygulanan idari yargılama usulünde, “İdari davalar, Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır” (İYUK m.3). İster bizatihi davanın görüleceği, ister 4. maddede belirtilen yerlere verilmiş olsun dava dilekçesini alan yargı mercii harç ve posta ücretlerini tahsil ederek derhal deftere kaydını yapar. Bu yerler tarafından dilekçelerin üzerine kayıt tarih ve sayısı yazılır ve davacılara alındı

alınmasının gerektiği belirtilerek bozulmuştur. Danıştay 10. Daire, E.2009/11879, K..2013/2432, 20.3.2013, Uçar Akbulut, “Dava Dilekçesi,” 106. Esasen m. 4 hükmünün değiştirilmesinden önceki duruma göre de dilekçelerin büyükşehirlerin idare mahkemesi bulunmayan ilçelerindeki asliye hukuk hakimliklerine verilebileceği ve bu kaydın esas alınması gerektiğine dair, Danıştay 7. Daire, E.2010/7343, K.2012/6416, 29.11.2021; Danıştay 7. Daire, E.2009/5154, K.2013/2400, 8.5.2013; Danıştay 6. Daire, E.2010/8078, K.2013/1366, 5.3.2013 (Karar yayımlanmamıştır). Bu doğrultuda, Danıştay 6. Daire, E.2006/181, K.4145, 18.9.2006, Cafer Ergen, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008), 95.

[13] Asliye hukuk mahkemesi bulunan Nurdağı ilçesinde bu merci yerine Nurdağı Cumhuriyet savcılığına verilen istinaf dilekçesinin usulüne uygun ve süresinde bir başvuru kabul edilemeyeceği hakkında, Adana BİM 2. Vergi Dava Dairesi (VDD), E.2021/2341, K.2012/1647, 15.9.2021 (Karar yayımlanmamıştır).

[14] Ramazan Yıldırım ve Serkan Çınarlı, *İdare Hukuku Dersleri III, Türk İdari Yargılama Hukuku*, 7. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 151.

kağıdı verilir. Dava bu kaydın yapıldığı tarihte açılmış sayılır (İYUK m.6/1, 2). Dilekçe ve belgelerin bu yerler tarafından zamanında kayda alınmaması veya geç havale edilmesi hâlinde de veriliş tarihi dikkate alınır, ilgili aleyhine sonuç doğuracak şekilde hareket edilemez.^[15] Bu hususlar dava açıldıktan sonra verilen diğer belgeler için de geçerlidir. Bu merciin her seferinde ve her tür dava evrakı için kayıt tutması ve davacıya alındı belgesi vermesi gerekir. 4. maddede sayılan diğer yerlere verilen belgeler de davanın görüldüğü yargı merciine verilmiş gibi işlem görür. Yani bu yerlerin kayıt tarihi esas alınır.^[16]

4. maddede sayılan yargı mercileri arasında Danıştay- idare/vergi mahkemesi -asliye hukuk hakimliği şeklinde öncelik sırası mevcuttur. Davacılar buldukları yerde birbirinden ayrı türde yargı merci varsa bu sıraya uymak zorunda olduklarından, o yerde daha öncelikli bir merci varsa sonrakilere dilekçe ve belge veremezler. Bu cümleden olarak Ankara'da bulunan bir davacı Danıştayda açacağı bir davanın dilekçesini ve diğer belgeleri mutlaka Danıştaya vermek zorundadır. Yine bu davacı bulunduğu ilçede konumlanmış Ankara idare/vergi mahkemelerine ait dava evrakını asliye hukuk hâkimliğine veremez. Bunun istisnası Büyükşehir belediyesi olan yerlerde oturduğu ilçede herhangi bir idare/vergi mahkemesinin bulunmamasıdır. Örneğin Ankara şehrinde Mamak Belediyesi sınırları içinde oturan bir davacı, Ankara idare/vergi mahkemesi bu ilçede konuşlandırılmadığından varsa Mamak veya (idare/vergi mahkemesinin bulunduğu Çankaya ilçesi

[15] Dava açma süresinin son günü alınan, fakat tutanakta belirtilen sebeplerle havale edilmeyen belgelerin süresinde kayda girdiğinin kabul edilmesi gerektiği hakkında, Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, E.2014/282, K.2014//386, 14.5.2014, Gürsel Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 3. Baskı (Bursa: Ekin Kitabevi, 2018), 365 (Kitap Kanun'un kabul ve yürürlüğe girmesinden önceki bir tarihte yayımlanmıştır). Bir uyuşmazlıkta, Pervani Asliye Hukuk Mahkemesi aracılığıyla sunulan dava dilekçesi 07.05.2021 tarihinde kayda alınmış, ancak bu tarihte harçları yatırılıp UYAP kaydı yapılmamıştır. Daha sonra 17.05.2021'de harçlar yatırılarak UYAP kaydı yapılmış ve 01.06.2021 tarihinde gönderildiği Siirt İdare Mahkemesi Başkanlığı'nın evrak bürosuna kaydedilmiştir. İstinaf başvurusu sonucu, dava dilekçesinin 07.05.2021 tarihinde Pervani Asliye Hukuk Mahkemesinde kaydına girdiği görüldüğünden, davanın süresinde açıldığı belirtilerek süre aşımı sebebiyle davanın reddi yönündeki karar kaldırılmıştır. Gaziantep BİM 5. İDD, 5.11.2021, 3287/1778 (Karar yayımlanmamıştır).

[16] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 283; Çakmak, "Dilekçelerin Kayda Giriş Tarihi," 150-152.

dışındaki) diğer ilçe belediyelerindeki asliye hukuk hâkimliklerine dilekçe ve diğer belgeleri verebilecektir. Bu ihtimalde asliye hukuk hâkimliklerinin kayıt tarihi dikkate alınır. Buna karşılık idare/vergi mahkemesi bulunan ilçelerde asliye hukuk hâkimliğine verilmesi halinde, dilekçeler ve belgeler bu hâkimlik tarafından idare/vergi mahkemesine gönderilir. Ancak bu takdirde hâkimliğe veriliş değil, idare/vergi mahkemesi kaydına girdiği tarih esas alınır.^[17]

İYUK'a göre davanın görüleceği merciden başka yerlere verilen dilekçelerin en geç üç gün içinde Danıştay veya ait olduğu mahkeme başkanlığına taahhütlü olarak gönderilmesi gerekir. Bu yerlerde harç pulları bulunmadığı takdirde bunlara karşılık alınan paraların miktarı ve alındı kağıdının tarih ve sayısı dilekçelere yazılır (m.6/3). Kanunda açıkça belirtilmemekle birlikte aynı hususlar diğer belgeler için de geçerlidir. İlgili yerlerin dilekçe ve belgeleri postaya geç vermeleri davacı aleyhine olumsuz sonuç doğurmaz. Gecikmeden dolayı davanın açıldığı tarihte ve dilekçeler ile diğer belgelerin verilmiş sayılacağı tarihte değişiklik olmaz.^[18]

Dava dilekçesi nereye verilmiş ve sebebi ne olursa olsun, dava harcı ve/veya posta ücreti tam olarak yatırılmadan dava açıldığı takdirde, bunlardaki eksiklik davanın görüleceği yargı yerince tamamlanır. Tebligata rağmen 30 gün içinde eksiklik giderilmez ise bildirim aynı şekilde bir daha tekrarlanır. Harç veya posta ücreti ikinci kez öngörülen 30 günlük süre içinde yine tamamlanmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir (m.6/4). Bunun yanı sıra tam olarak yatırılmış olsa bile, posta ücreti dava açıldıktan sonra

[17] Bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 129; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 151; Çakmak, "Dilekçelerin Kayda Giriş Tarihi," 150-152.

[18] Bu süre iç işleyişe ilişkin olup uyulmaması hak kaybına yol açmaz, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 284. Bu doğrultuda, asliye hukuk hakimliğince temyiz dilekçesinin kayda geçmeden postayla gönderilmiş olması (Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, E.1990/12, K.1990/61, 30.11.1990, *Danıştay Dergisi (DD)*82-83, (1990): 163 ve Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 8. Baskı (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020), 299-302) veya ilgili idare mahkemesin geç intikal ettirilmesi (D. 7.D., E.1986/1279, K.1989/1262, 25.5.1989, Candan, *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 299-302) aleyhe olarak sürenin geçirildiği şeklinde değerlendirilemez. Ayrıca Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E.2020/321, K.2020/1781, 12.10.2020, *Danıştay Kararlar Dergisi (DKD)*5, (2020): 21-32.

zamanla tebligata engel olacak şekilde azalmış olabilir. Bu takdirde sâdece bir kere tebligat yapılması ve süre verilmesi yeterlidir. Buna rağmen Posta ücreti süresi içinde tamamlanmazsa dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Bu kararın tebliği tarihinden başlayarak üç ay içinde, noksanı tamamlanmak suretiyle yeniden işleme konulması istenmediği takdirde davanın açılmamış sayılmasına karar verilir ve davacıya tebliğ olunur (m.6/5). Her iki durumda da gerek dava açılırken, gerek dava açıldıktan sonra yatırılması gereken eksik harç ve posta ücreti belirlenen yargı merci dışında ve m.4'te belirtilen yerlere de yatırılabilir ve belgesi buralardan gönderilebilir.

Bu noktada belirtelim ki davacı farklı zamanlarda sunduğu dava dilekçeleri ile diğer belgeleri hep aynı yere vermek zorunda değildir. Daha açık bir ifadeyle, örneğin dava dilekçesi davanın görülmesinin irade edildiği yargı yerine verilmiş ise, daha sonra davaya ilişkin evrakın bir kısmı veya tamamı m.4'te gösterilen yerlerden herhangi birine verilebilir.

Diğer bir husus, m.4'teki imkânın yalnızca davanın açılması esnasında verilen ve dilekçe ve eklerine özgü olmadığıdır. Kanun'un 6. maddesinin lafzına ve literatüre bakıldığında konuya m. 4'deki yerlere genellikle dava dilekçeleri bağlamında temas edildiği görülmektedir. Ancak İYUK m.4'ün açık hükmü gereği bu yerlere "Dilekçeler ve savunmalar ile davalara ilişkin her türlü evrak" verilebilir. Her türlü evrak kapsamına dava ve kanun yolu dilekçeleri ile savunmalara ilaveten adli yardım, yürütmenin durdurulması, bilirkişi, keşif ve delil talepleri vb. konulara ilişkin her türlü belge, örneğin 20 ve 21. maddelere göre verilen ara cevap kararları dâhildir.^[19] Davalara ilişkin olmayan, örneğin Danıştayın idari görevlerine ilişkin dilekçe ve belgelerin Danıştaya gönderilmek üzere idare mahkemelerine veya hâkimliklere verilebilmesi mümkün değildir.^[20] Keza bu dilekçe ve diğer belgelerin her defasında aynı yere verilmesi zorunluluğu yoktur; bunlar ilgilinin ikâmetgâhından

[19] A. Şeref Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı*, 35. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), 436; A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdare Hukuku II*, 1021; Kazım Yenice ve Yüksel Esin, *Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü Kanunu* (Ankara: Kendi Yayını, 1983), 152-153; Celal Karavelioğlu, *İdari Yargılama Usulü Kanunu I*, 5. Baskı (Ankara: Kendi Yayını, 2001), 441; Kaplan, "Dilekçeler," 138; Demirkol ve Bereket Baş, *İdari Yargıda Dava Açma ve Dava Takip Usulü*, 32.

[20] Karavelioğlu, *İdari Yargılama Usulü Kanunu I*, 446. Yargı yerlerinin böyle bir yetkisinin bulunmadığı hakkında; Danıştay 1. Daire, E.1984/232, K.1984/217, 5.10.1984, Ergen, 99.

bağımsız olarak birbirinden farklı mahaldeki ve türdeki yerlere, neresi kolanına ve işine gelirse oraya da verilebilir.^[21] Bütün bu imkânlarla davalılar ile müdahiller ile bunların vekilleri de sahiptir.

Davanın gönderilmesi istenen yargı yeri dışındaki makamlar verilen dilekçeleri kabule ve işleme koymaya mecburdurlar. Bu yerlerin dilekçe ve diğer belgeleri reddetme, inceleyip eksikliklerini tamamlama, değiştirme ve düzeltme gibi yetki ve görevleri bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, özellikle dava dilekçeleri üzerinde dava açılan yargı yeri gibi usul ve esas bakımından inceleme ve denetim yapamazlar. Yalnızca kayıt yapabilir, yargılama giderlerini alabilir ve bildirilen yere gönderebilirler. Aynı şekilde verilen dilekçe ve belgelerin iadesi mümkün olmadığı gibi, davacılar da artık değişiklik ve düzeltme yapamazlar. Sadece hata ve kusurları giderilmiş yeni dilekçe ve belge sunabilirler.^[22]

Dilekçe ve diğer belgelerin davacı tarafından doğrudan adi veya taahhütlü posta ile gönderilmesi halinde, bunların ulaştırıldığı Danıştay veya idare yargı yerlerinin kaydına girdiği tarih esas alınır. Yani dava dilekçesinin postaya veriliş tarihi davanın açılış tarihi kabul edilemeyeceği gibi, diğer belgeler de davanın görüldüğü yargı yerine bu tarihte verilmiş sayılamaz. Bu bakımdan davacı postada yaşanacak kayıp ve gecikmeden dolayı aleyhine doğacak sonuca katlanmak zorundadır.^[23]

[21] Yenice ve Esin, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 151; İbrahim Topuz ve Kadir Özkaya, *Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü* (Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2002), 140.

[22] Hakkı Müderrisoğlu, *Danıştay Kanunu ve Danıştay Yargılama Usulü*, (Ankara: Doruk Yayınları, 1978), 639.

[23] A. Şeref Gözübüyük ve Güven Dinçer, *İdari Yargılama Usulü*, 2. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 1999), 294; Turgut Tan, *İdare Hukuku*, 4. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 1067; Karavelioğlu, *İdari Yargılama Usulü Kanunu I*, 441; Topuz ve Özkaya, *İdari Yargılama Usulü*, 141; Candan, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 301. Bu doğrultuda evrakın postaya verildiği değil mahkeme kaydına giriş tarihinin esas alınması gerektiğine dair: Danıştay 4. Daire, E.1984/55, K.1984/3440, 27.9.1984, DD, S.58-59, s.160; Danıştay 7. Daire, E.1985/198, K.1985/114, 21.1.1985, DD, S.60-61, s.329; Danıştay 5. Daire, E.2016/9373, K.2018/17018, 30.10.2018, Uçar Akbulut, “Dava Dilekçesi,” 111; D.13.D., 13.11.2018, 2015/5221-2018/3174; DİDDK, E.2019/125, K.2019/324, 31.1.2019 (Karar yayımlanmamıştır).

Bir parantez açmak gerekirse, dilekçe ve diğer belgeler fiziki ortamda tevdi edilebileceği gibi Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elektronik yollarla da gönderilebilir. Zira İYUK'un 31. maddesinin atfı gereği "Elektronik işlemler" de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 445. maddesi hükümleri uygulanmaktadır.^[24] Buna göre elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak dava açılabilir, harç ve avans ödenebilir, dava dosyaları incelenebilir. Bu Kanun kapsamında fizikî olarak hazırlanması öngörülen tutanak ve belgeler güvenli elektronik imzayla elektronik ortamda hazırlanabilir ve gönderilebilir (HMK m.445). Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin İdarî İşleriyle, Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik'te, taraf ve vekilleri ile diğer ilgililerin güvenli elektronik imza ile imzalamak suretiyle UYAP vasıtasıyla dairelere veya mahkemelere elektronik ortamda bilgi ve belge gönderebilecekleri; ancak elektronik ortamda yapılan işlemlerde süre gün sonunda bittiğinden, bu işlemlerin, ertesi güne sarkmaması açısından saat 00:00'a kadar yapılmasının zorunlu olduğu,^[25] bu takdirde davanın dava dilekçesinin UYAP üzerinden mahkeme ekranlarına düştüğü tarihte açılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır (m.5/4, 62/9,10). Aynı hususlar kanun yollarında da geçerlidir (m.95/8,9). Yine de belirtmek gerekir ki, UYAP sistemi dışında faks,^[26] internet, e-posta, SMS vb. usullerle gönderilen dilekçe ve belgelerin işleme konulması mümkün değildir.^[27]

[24] Bu atfın yetersiz olduğu ve İYUK m. 31 çerçevesinde elektronik işlemlerden tam olarak neyin kastedildiğinin açıkça belirtilmesinin gerektiği hakkında, Apaydın, "İdari Yargılama Usûl Kanunu'nda Yapılan Yenilikler," 66.

[25] Bir vergi mahkemesi, davalı idare avukatı tarafından temyiz süresinin son günü olan 12.06.2014 tarihinde UYAP üzerinden verilen temyiz dilekçesinin 13.06.2014 tarihinde kayda girdiğini kabul ederek yapılan başvuruyu süre aşımı yönünden reddetmiş ise de, Danıştay elektronik ortamda yapılan işlemlerde sürenin gün sonunda biteceğine ilişkin Yönetmelik hükmü uyarınca başvurunun süresinde yapıldığının kabulünün gerektiğine karar vererek kararı bozmuştur. Danıştay 3. Daire., E.2014/9965, K.2015/220, 28.1.2015, DD 140, (2015): 399-401.

[26] Bu doğrultuda faksla gönderilen dilekçenin imzalı temyiz dilekçesi olarak kabul edilemeyeceği hakkında Danıştay 7. Daire, E.2000/2119, K.2000/1883, K.T. 8.6.2000, Topuz ve Özkaya, *İdari Yargılama Usulü*, 868-869.

[27] Candan, *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 302.

II. İYUK'UN 20/C MADDESİNİN 3. FIKRASINA GÖRE DİLEKÇELERİN VE DİĞER BELGELERİN EN YAKIN AMİRLERE VERİLEBİLMESİ

Önce dilekçelerin ve belgelerin verilebileceği “en yakın âmirler” kavramını, sonra bunun hâl ve şartlarının açıklayalım.

A) DİLEKÇENİN VERİLEBİLECEĞİ EN YAKIN AMİRLER

1- En Yakın Âmirler: Tanım ve Kavram

“Amir” ve aynı anlamda “hiyerarşik üst” terimlerine başta disiplin mevzuatı olmak üzere kamu personelinin ilgilendiren personel hukukunda sıkça rastlanmaktadır. Hiyerarşik amir kavramı, sicil verme yetkisini kasteden ve tanımını bulunan sicil amiri ile aynı anlama sahip değildir. Kanunda çoğul şekline yer verilen “âmir” kavramı, idare hukukumuzda sâdece askerî mevzuatta tanımlanmıştır. 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) İç Hizmet Kanunu (m.9) ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’na (m.13/2) göre, “Amir: Makam ve memuriyet itibarıyla emretmek yetkisini haiz kimsedir.” Askerlikte âmir, rütbe veya kıdem büyüklüğünü gösteren üst tabirinden farklı bir anlama sahiptir: Her üst âmir değildir. Bundan başka 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu’nda daha farklı bir olarak, “Amir: Kadro ve kuruluş yönünden bağlı bulunan kimse ile amir olarak yetkilendirilmiş olan diğer kişileri ... ifade eder” (m.3/1-a) şeklinde tanımlanmıştır.

Doktrinde âmir kavramı genellikle hiyerarşi konusu bağlamında açıklanmaktadır.^[28] Yapılmış nadir tanımlardan birine göre, idari teşkilat içindeki hiyerarşik sıralanmış birbirine tâbi basamaklarda “üst derecedeki makamı işgal eden kişiye ‘âmir’ (...) denir.”^[29] Başka bir yazar, “idari makam ya da kamu görevlisi ve memurlar üzerinde bu (=hiyerarşik) anlamda yetki kullanan makam veya kişiye ‘hiyerarşik üst/âmir’ denilir” şeklinde birer tanım vermektedir.^[30]

[28] Siddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları I*, 3. Baskı (İstanbul: Hak Kitabevi, 1966), 598 vd.; Metin Günday, *İdare Hukuku*, 11. Baskı (Ankara: İmaj Yayınevi, 2017), 71; Ender Ethem Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 163 vd.

[29] Kemal Gözler, *İdare Hukuku I*, 3. Baskı (Bursa: Ekin kitabevi, 2019), 248.

[30] Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, 171.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun âmirlerin görev ve sorumluluklarını açıklayan 10'ncu maddesinden hareketle âmir, görev yaptıkları "kuruluş ve hizmet birimlerinde kanun ve diğer mevzuatla belirlenen görevleri zamanında ve eksiksiz olarak yapmaktan ve yaptırmaktan, maiyetindeki memurlarını yetiştirmekten, hal ve hareketlerini takip ve kontrol etmekten görevli sorumlu olan kişi"ler olarak tanımlanabilir.

Maddenin 3. fıkrasında geçen "en yakın âmir" kavramının tekil şekline 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun dava, şikâyet ve müracaat hakkına ilişkin m.21/2 hükmünde rastlamaktayız. Bununla birlikte, açıklığından olsa gerek mevzuat ve literatürde en yakın amir kavramı da tanımlanmış değildir. Zira madde hükmünde geçen "silsile yolu" ifadesi dikkate alındığında "en yakın âmirin" üst derecedeki ilk hiyerarşik âmiri kastettiği anlaşılmaktadır.^[31]

İYUK'un 4. maddesindeki "en yakın amirler" ibaresinin kaynağı, mülga 1602 sayılı AYİM Kanunu'nun "Dilekçelerin verilebileceği diğer yerler" başlıklı 37. maddesi hükmüdür. Askeri hizmetin niteliği dikkate alındığında, böyle bir düzenlemenin mahkemeye erişim yolunu kolaylaştırması açısından gâyet yerinde ve usûl ekonomisine uygun olduğu tartışmasızdır.^[32] Açıkçası, yerleşim yerinden uzak kışlalarda veya arazide ve hatta sınır dışında bulunan birliklerde bulunan personelin dava dilekçelerini verebileceği mahkeme bulunmadığından dava açma sürelerini kaçırmaması, böylece hak kaybına uğramaları söz konusu olabilir. Bu bakımdan 3. fıkradaki "en yakın amirler" kavramının, mülga Kanun döneminde olduğu gibi fiziken en yakın değil hiyerarşik silsilede ilgilinin hemen üstündeki derecede yer alan sıralı âmirleri kastettiği ortadadır. Fıkra metninde çoğul ifade kullanılmış olup evrakın mutlaka "ilk amire" veya "en yakın (hiyerarşik) âmire" verilmesi şart koşulmamıştır. Yani ilgili daha yakın da olsa bazı sıralı âmirlerini

[31] Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, 170; Selman Sacit Boz, A. Kadir İnce, G. Elif Büyükyıldırım ve Enis Acar, *Kamu Personel Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 288 vd.; Tan Turgut ve Bayazıt Bahar, *İdare Hukuku*, 10. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2021), 504.

[32] Kaplan, mülga AYİMK. m.37'deki dilekçelerin en yakın âmirlere verilebilmesine ilişkin düzenlemenin, asker kişilerin çalışma düzeni, disiplini, özelliği ve gerekleriyle açıklanabileceğini, asker kişilerin görev yerlerini terk etmekteki güçlük ve sakıncalar dikkate alınarak en yakın âmirlerine dilekçe verebilme imkânının tanındığını belirtmektedir. Kaplan, "Dilekçeler," 147-154.

atlayabilecektir.^[33] Bu cümleden olarak, İYUK m.20/C'nin 3. fıkrasındaki “en yakın âmirler” kavramını, “idarenin hiyerarşi silsilesinde bir kamu görevlisine göre ilk ve sıralı üst derecedeki makamlara sahip emretme yetkisini haiz kişiler” veya kısaca “astın ilk ve onun üstündeki hiyerarşik âmirleri” olarak tanımlayabiliriz.

Bu noktada, çoğul “en yakın âmirlere” ifadesinin tekil “ilk âmire” ifadesinden daha isabetli ve kullanışlı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun subjektif ve objektif sebepleri bulunmaktadır. Söz gelimi, her şeyden önce dilekçe sahibinin davası ilk ve/veya sıralı âmirlerin bir işlem veya eylemine, örneğin verdiği sicil notunun iptaline veya verdiği zararın tazminine ilişkin olabilir. Bu takdirde başvuran haklı olarak dilekçesini başka bir âmire vermek isteyebilir. Bu örnekte başvuranın gerekçesi subjektiftir. Diğer taraftan birçok hâlde ilk âmir görevi itibarıyla dilekçe ve evrak teatisi yapmaya yetkili ve muktedir makamda bulunmayabilir. Objektif duruma örnek vermek gerekirse, askerlik süresinin uzatılması işleminin iptalini talep edecek manga komutanı bir çavuş, ilk âmiri olan fakat yazışma yetkisi bulunmayan takım komutanındansa dilekçesini bölük komutanına vermeyi tercih edebilir. Yine ilk amirin o sırada görev yaptığı yer diğer sıralı amirlerinkine göre fiziken daha uzak ve fiilen ulaşılmaması güç olabilir.

2- Dilekçenin En Yakın Amirler Verilmesinde Önem Arz Eden Hususlar

En yakın âmirlerin sayısı ve hiyerarşik yeri dilekçe sahibinin konumuna ve uyumsuzluğa göre değişebilir. Bu, dilekçe verenin keyfi davranabilmesi ve kendine göre güven duyduğu her seviyedeki âmire başvurabilmesi anlamına gelmez. Takım komutanı bir üstteğmenin dilekçesini aynı garnizonda olsa bile ordu komutanına teslim etmesi, hem “en yakın âmirler” kavramı ile bağdaşmaz, hem de askeri hiyerarşi, terbiye ve protokol kurallarına ters düşer. Bununla birlikte, ne kadar uzak olursa olsun, böyle bir dava dilekçesini alan yüksek seviyedeki âmirin hak kaybına yol açmamak için dilekçenin ilgili yargı merciine gönderilmesini sağlaması gerekir. Bu takdirde de dilekçe ve diğer evrakın uzak âmire verildiği tarih dava açma tarihi olarak kabul edilmelidir.

[33] Kanun Koyucu, dilekçe ve belgelerin sâdece ve mutlaka sıralı ilk âmire verilmesini murat etse idi, DMK m.21 ve TSK İç Hizmet Kanunu m. 25 ve 27'de olduğu gibi “en yakın amir” tabirini kullanır ve gerektiğinde bunun atlanarak hiyerarşik silsiledeki müteakip amirlere başvuru yapılacağına işaret ederdi.

Maddenin 1. fıkrasının metninde doğrudan en yakın amirlere ifadesi kullanılmakta, silsile yolundan söz edilmemektedir. Hükmün lafzına bakıldığında, idari işlem veya eylem sıralı âmirleri ilgilendirse bile, örneğin bizzat tesis ettiği atama, ceza gibi işlem veya fiiline ilişkin olsa bile dilekçeler sözü geçen amire verilebilecektir. Oysa 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre “Müracaat ve şikâyetler söz veya yazı ile en yakın amirden başlayarak silsile yolu ile şikâyet edilen amirler atlanarak yapılır m.21/2)”. Bunun gibi, 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nda da “şikâyet söz veya yazı ile en yakın amire, eğer bu amirden şikâyet olunacaksa bir derece üstündeki amire yapılır. Ve bunun gibi her şikâyet edilen amir geçilir” (m.27) hükmü vardır. Buna göre kamu görevlilerinin ve askerlerin belli bir amirden şikâyet bâbındaki dava dilekçelerini de o amiri atlayarak üstündeki yakın amire vermesi daha doğru olacaktır. Ancak davacı bilerek veya bilmeyerek bu belgeleri işlemi veya eylemi şikâyet edilen amire verse bile, kanaatimize göre bu amir reddetmeyerek ilgili mercie göndermek zorundadır; bu âmire başvuru tarihi yargı yerinin kayıt tarihi olarak kabul edilmelidir.

Dilekçeyi alan âmir öncelikle davacıya kayıt tarih ve sayısını gösteren imzalı ve mühürlü, pulsuz bir alındı kâğıdı vermelidir (İYUK m.6/2). Bunu müteakip amir aldığı dava dilekçesini hitap kısmında yazılı yargı mercie göndermelidir. Sözün gelişi, başlığında hitaben “İstanbul İdare Mahkemesi Başkanlığına gönderilmek üzere” yazılmış dilekçeyi, yetki/görevli merci yanlışlığı açık olsa bile, “Danıştay Başkanlığına” veya “Ankara İdare Mahkemesi Başkanlığına” gönderemez. Ancak, adres yanlışlığı veya böyle bir yargı yerinin bulunmaması gibi açık ve bariz maddi hatalar hariç tutulmalıdır.

Diğer bir husus, dava dilekçesinin en yakın âmire verilmesi hâlinde yargılama masraflarının akıbetidir. Normal şartlarda davacının dilekçesiyle birlikte yargılama giderlerinin makbuz, pul gibi belgelerini de vermesi gerekir. Ancak bu lâzimeyi yerine getirmemesi hâlinde âmir ilgiliyi uyarabilir ise de zorlayamaz; verilen dilekçeyi harç ve/veya posta belgeleri olmasa da ilgili yargı mercie göndermek zorundadır. Yargılama giderlerine âmirin ilgili yargı mercie göndermek için yaptığı posta giderleri de dâhildir. Davacının vermemesi hâlinde sevk gideri -ilerde yargı yerinin kararıyla talep ve mahsup edilmek üzere- idarenin resmi bütçe ve posta kaleminden karşılanmalıdır.^[34]

[34] İdari yargıda harçlar ve diğer yargılama giderleri için bkz. Candan, *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 325 vd., 925 vd.

Bununla beraber, iki istisnai hâlde yargılama giderlerine ilişkin belgelerin dilekçeyle birlikte ibrazı gerekmez. Bunların ilki davacının statüsü ne olursa olsun adli yardım talep etmesi hâlidir. Bu takdirde dava dilekçesini sevk masrafı yine idarenin kendi posta kaynağından karşılanır. İkinci istisna ise, askerlik hizmetinin özelliği gereği askeri öğrenciler ile yükümlü erbaş ve erlere tanınan muafiyetlerden kaynaklanmaktadır. Bu durumu harç ve posta giderleri bakımından ayrı ayrı inceleyelim. 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nun 14/3. ve Evrensel Posta Hizmetleri Yönetmeliği'nin 6/3. madde hükümlerine göre, askerî öğrenciler ile (sözleşmeli erbaş ve erler ile uzman erbaşlar hariç) erbaş ve erlerin 100 grama kadar ağırlıktaki gönderileri, özel hizmet ücretleri hariç, posta ücretinden muafır. Burada, mektup ve karpotalar gibi klasik posta araçları dikkate alınarak gönderinin belli bir ağırlığı aşmaması şart koşulmuş ise de, sonradan getirilen m.20/C'nin 2. hükmü karşısında yargılama evrakına ilişkin posta ücretinin tahakkukunda esnek davranmak yerinde olur. Yargılama harçlarına gelince, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun istisna ve muafiyetlere ilişkin ikinci bölümünün "Harçtan muaf olanlar" başlıklı 14. maddesinde, "Erler ve ihtiyaçları Devlet tarafından deruhde ve temin olunan onbaşı ve çavuşlar adliye işlemlerinden ötürü harçtan muafırlar." hükmü mevcuttur. Buna göre yükümlü statüsündeki erbaş ve erler davalar dahil her türlü adliye işlemine ilişkin harçtan muafır.^[35] Burada, posta mevzuatına paralel olarak askeri öğrencilerin de kapsama alınmasının yerinde olacağı söylenebilir.

Altını çizmek gerekir ki dava dilekçesi, savunmalar ve diğer dilekçelerin İYUK m.4'de sayılan yerlere verildiği tarih, görevli ve yetkili idarî yargı merciine verildiği tarih olarak kabul edildiğinden,^[36] en yakın âmire verilmesi de aynı etki ve sonucu sağlar. Bu bakımdan, dava açma süresi ile (savunma,

[35] Candan, *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 341.

[36] Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları III*, 1967-1968; Candan, *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 300; Çakmak, "Dilekçelerin Kayda Giriş Tarihi," 149; Tan, *İdare Hukuku*, 1067; Zehreddin Aslan vd., *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 2. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020), 110-111; Atay, *İdari Yargılama Hukuku*, 396 vd.; 128-129; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 128; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, 258; Halil Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 15. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 342; Tan ve Bayazıt, *İdare Hukuku*, 977-978.

temyiz vb.) diğer süreler dava dilekçelerinin ve diğer dava evrakının en yakın âmire verilmesiyle de kesilecektir.^[37]

Son olarak, dilekçe ve belgelerin en yakın amirlere verilebilmesi, pratikte idari işlem ve eylemin ilgilendirdiği kişilerin kamu görevlisi ve yükümlülerin davacı olması hâlinde mümkündür. Bunların dışında kalanların kamuyla bağı ve hiyerarşi ilişkisi bulunmadığından zaten dilekçe verebilecekleri bir âmir söz konusu olamaz. Kısacası en yakın âmirlere dilekçe verebilen davacı ile işlemin ve eylemin ilgilendirdiği kamu personeli aynı kişi olmaktadır.

B) DİLEKÇENİN EN YAKIN AMİRLERE VERİLEBİLMESİNİN HÂL VE ŞARTLARI

20/C maddesinin 3. fıkrasındaki kural, belli hâl ve şartlarla sınırlı olarak uygulanabilmektedir. Bunların her somut olgu ve olayda bir arada (kümülatif) olması aranmaktadır.^[38]

[37] Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları III*, 1967-1968; Tan, *İdare Hukuku*, 1077; Candan, *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 299; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, 267; Aslan vd. *İdari Yargılama Usûlü Kanunu*, 110-111; Kalabalık, *İdari Yargılama Usûlü Hukuku*, 353; Kaplan, “Dilekçeler,” 147.

[38] Bu yönde, Gözübüyük, 53; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku II*, 106. AYİM’in kümülatiflikle ilgili kararları: 2.Daire, E.2013/213, K.2013/169, 13.02.2013, *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi (AYİMD)*, no.29 (2014), 37-39; 2. Daire, E.2013/41, K.2013/65, 23.01.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 40-43; 3. Daire, E.2010/688, K.2010/533, 15.04.2010, *AYİMD*, no.26 (2011), 93-96; 3.Daire, E.2010/542, K.2010/420, 25.03.2010, *AYİMD*, no.27 (2012), 95-97; 2. Daire, E.2012/928, K.2012/938, 17.10.2012, *AYİMD*, no.28 (2013), 41-43; 2. Daire, E.2013/213, K.2013/169, 13.02.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 37-39; 2. Daire, E.2013/41, K.2013/65, 23.01.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 40-43. Aynı yönde, UM Hukuk Bölümü, E.2015/179, K.2015/195, K.T. 6.4.2015; E.2016/33, K.2016/69, 15.2.2016; E.2016/73, K.2016/106, 15.2.2016; E.2015/955, K.2016/52, 15.2.2016, son üç karar için bkz. RG. 8.6.2016-29647.

1- İdari İşlem Veya Eylemin Askerî Hizmete İlişkin Olması Hâl ve Şartı^[39]

a) Genel Olarak Askeri Hizmet Kavramı

Maddenin 1. fıkrası gereği uyuşmazlık konusu idari işlem veya eylemin “askerî hizmete ilişkin” olması şarttır. Tersinden ifade edecek olursak, şayet işlem veya işlem askerî hizmete ilişkin değilse dilekçe ve belgeler en yakın âmirlere verilemez. Örneğin, askeri disiplin cezası alan bir takım komutanı bunun iptaline ilişkin dava dilekçesini bölük veya tabur komutanına verebilir. Buna karşılık belediyenin bir askeri lojmanı yıkması hâlinde, zarar askeri hizmete ilişkin bir eylemden kaynaklanmadığından dilekçenin amirlere verilmesi mümkün değildir.^[40]

Bilindiği üzere 2017 yılında kaldırılıncaya kadar Anayasa'nın mülga 157'nci hükmü gereği askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimi Askerî Yüksek İdari Mahkemesinde yapılmakta idi. Aynı hüküm mülga 1602 sayılı Kanun'un görev alanını düzenleyen 20/1. ve yargı yetkisini sınırlayan 21/1. maddelerinde de mevcuttu. Askeri idari yargıya son verilmesiyle beraber asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara –ayırım yapılmaksızın- genel idari yargıda bakılmaya başlanmıştır. Geçen zaman zarfında, uyuşmazlık konusu idari işlem veya eylemin Milli Savunma Bakanlığındaki (MSB) kamu görevlileri ile yükümlüleri ilgilendirmesi ve askeri hizmete ilişkin olması hâlinde, açılacak davalarda bazı özel usullerine gerek duyulduğu anlaşılmaktadır.

20/C maddesinin ilk fıkrasındaki “askerî hizmete ilişkin işlem ve eylem” kavramı hakkında gerekçede bir açıklama yapılmamıştır. Ancak gerek bazı ifadelerden yola çıkarak, gerek düzenlemelerin aynılığından dolayı bu kavramın doğrudan mülga Anayasa ve 1602 sayılı AYİM Kanunu hükümlerinden alındığını söyleyebiliriz. Bunun sonucu olarak da kavramın “askerî

[39] Burada *askeri hizmete ilişkinlik şartıyla* ilgili yaptığımız açıklamalar için bkz. Celâl Işıklar, “İdari Yargılama Usûlü Kanunu’na 24.06.2021 Tarih ve 7329 Sayılı Kanunla Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi,” *AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no.1, (Ocak, 2022), 354-359.

[40] Kaplan'ın verdiği örneğe göre de, asker kişiler mâliki oldukları bir taşınmazın kamulaştırma işleminin iptaline ilişkin dava dilekçesini en yakın âmirlerine veremezler, Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 364.

hizmet”ten başlayarak geçmişteki anlamını araştırmak ve tatbikatını ortaya koymak yerinde olur.

Askerî hizmetin askerî mevzuatta doğrudan verilmiş tanımı bulunmamaktadır. Bununla beraber “hizmet” terimi 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu’nun (İçHK) 6’ncı ve 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu’nun 12’nci maddelerinde “mevzuatın veya âmirin yapılmasını/yapılmamasını emrettiği işler” şeklinde tanımlanmıştır.^[41] Ancak bu tanımların askerî hizmet kavramını aydınlatmaya elverişli ve yeterli olmadığı açıktır. Yine de 1632 SK m.2’deki tanımın sâdece Askerî Ceza Kanunu’nun tatbikatında geçerli olduğunu, buna karşılık idare hukuku alanında yetersiz de olsa İç Hizmet Kanunu’nda verilen tanımın ve bunun açılımının kullanılmasının gerektiğini kaydedelim. Bunun bir sebebi 211 sayılı Kanun’un idari nitelikte olması, ikincisi ise (TSK İç Hizmet Yönetmeliği ile birlikte) askerî hizmetin iç düzenini ve işleyişini bütün yönleriyle ve ayrıntılı olarak kurallaştırmış olmasıdır.

Doktrine baktığımızda askerî hizmetin değişik şekillerde tanımlandığını görmekteyiz.^[42] Bugün için askerî hizmet TSK dışında sınırlı da olsa Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde de görülebilmektedir. Bu sebeple askerî

[41] Hizmet, 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu m. 6’da; “Kanunlarla nizamlarda yapılması veyahut yapılmaması yazılmış olan hususlarla, amir tarafından yazı veya sözle emredilen veya yasak edilen işlerdir.” şeklinde, 1602 sayılı Askerî Ceza Kanunu m.12’de; “Bu kanunun tatbikatında (Hizmet) tabirinden maksat gerek malûm ve muayyen olan ve gerek bir amir tarafından emredilen bir askerî vazifenin madun tarafından yapılması halidir.” olarak tanımlanmıştır.

[42] Bu tanımlar için bkz. Lütfi Duran, “Askerî İdarenin Yargısal Görev ve Yetkisinin Sınırı,” içinde *İÜHF Onar Armağanı* (İstanbul: İÜ Yayını, 1977), 214; Serdar Özgüldür, *Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 1996), 189-190; Süheyla Şenlen Sunay, *Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Görev Kriterleri*, (İstanbul: Beta Yayınları, 1996), 152, 154; Sezai Aydınalp, “Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı Sorunu,” *AYİMD*, no.8 (1994), 28; Bedriye Şenol İspartalı, “Askerî İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk,” (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009), 57 vd.; Celâl Işıklar, “Askerlik Yükümlülüklerinden Doğan Uyuşmazlıkların Yargısal Denetiminde Görev,” *Ankara Barosu Dergisi* 62, no.2, (2011), 151; Esendal Kızıloğlu, “Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı ve Görev Alanının Sınırları,” (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1989), 70; Osman Çelik, “Tarihsel Gelişimi ve Kararları Işığında Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sorunlarına Bir Yaklaşım,” (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1996), 179; Gürbüz Gümüştay, “Askerî İdari Yargının Görev Alanı,” (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2007), 77.

hizmeti salt TSK'ye özgü bir faaliyet olarak gören mevcut tanımları tekrarlamaktansa^[43] daha kapsamlı bir şekilde yeniden tanımlamak gerekir AYİM Başsavcılığınca ve öğretide Özgüldür tarafından, ilgili mevzuat da dikkate alınarak yapılan birbirine yakın iki tanımdan hareketle, askerî hizmet; “TSK'nin, İç Hizmet Kanunu'nda belirtilen görevleri yerine getirebilmesi bakımından kanun, tüzük, yönetmelik ve yönergelerde belirtilen etkinlikler ile mevzuatta tanınması hâlinde âmirlerin takdir yetkisi içerisinde kalarak verdiği emirlerle yaptırdığı işler” olarak tanımlanabilir.^[44]

Duran'ında belirttiği üzere, askeri hizmeti belirlerken yapan organ veya görevlilerin asker olmasına değil, faaliyetin bizzat kendisinin maddi ve fonksiyonel niteliğine bakılmalıdır. Bu bakımdan askeri makam ve kişilerin rolü olsa da milli güvenlik ve savunma hizmetleri ile askeri kuvvetlerin kolluk faaliyetlerinin siyasi ve sivil idari organ ve makamların görev ve yetki alanına giren boyutu, askerî hizmet kavramının kapsamı dışında kalmaktadır.^[45] Bu bakımdan, milli güvenlik kavramının bir alt kavramı olan milli savunma kavramı, askeri hizmet ve askerlik dışında topyekün yurt içi savunma ve sivil savunma gibi unsurları da içeren geniş bir kapsama sahiptir. Dolayısıyla MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüleri ilgilendiren her türlü işlem ve

[43] Örneğin Duran'a göre, “askeri kesimde yapılan askeri nitelikteki olağan ve günlük faaliyet ve hizmetlerde oluşan veya oluşturulan maddi ve hukuki tasarruflardır.” (Duran, “Askeri İdarenin Yargısal Görev ve Yetkisinin Sınırı,” 214) ve Aydınalp'e göre, “devletin sivil sektöründe bulunmayan, sâdece Silahlı Kuvvetlerde ve Silahlı Kuvvetlerin kaynaklanan hizmetler dar anlamda, bunun dışındaki diğer tüm hizmetler ise geniş anlamda askeri hizmet” (Aydınalp, “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı Sorunu,” 33-37) olarak tanımlanır. Bu ve benzeri tanımlarda askeri hizmetin sâdece TSK, askeri yönetim ve kesimde görüldüğü açıklanmaktadır. Oysa bizzat 20/C maddesinin 1. fıkrasında geçen “Milli Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri” ibaresinden de anlaşılacağı üzere TSK dışında ve asker olmayanlarca da askeri hizmete ilişkin işlem ve eylem tesisi mümkündür.

[44] Bu tanımın esas alındığı daha ayrıntılı tanım için bkz. AYİM Başsavcılığı'nın Uyuşmazlık Mahkemesinde olumlu görev uyumsuzluğu çıkarılması için verdiği 17.05.1989 tarih ve 1989/78 sayılı “Görevlilik Kararının Reddine İlişkin Karara Yapılan İtirazın Reddine Dair Kararı,” *AYİMD*, no.8 (1994): 170-175. Aynı geniş tanım için bkz. Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 190.

[45] Duran, “Askeri İdarenin Yargısal Görev ve Yetkisinin Sınırı,” 214-215.

eylemin, Bakanlığın iş ve faaliyetleriyle ilgili olsa da 20/C maddesi kapsamında görülmesi mümkün değildir.^[46]

AYİM ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına bakıldığında, münhasıran askeri hizmet kavramını tanımlamak yerine, aşağıda örneklerini vereceğimiz üzere askeri hizmete ilişkin olma şartının -kriterleri itibariyle- açıklanması yoluna gidildiği görülmektedir.

b) Askerî Hizmete İlişkinlik Unsuru

Askerî hizmete ilişkin olmayı, kısaca idari işlem ve eylem ile askeri hizmet arasındaki bağ şeklinde tanımlayabiliriz. Daha açık bir anlatımla ilişkinlik, idari işlem açısından, işlemin askeri nitelikte ve askeri hizmet kapsamında yapılmış olmasını; “idari eylem açısından ise, askerî hizmet yürütülürken meydana gelen sonuç ile bu eylem arasındaki bağılılığı ifade eder.”^[47] Bu da işlemin ve eylemin askeriliği demektir.

i. İdari İşlemin Askerî Hizmete İlişkinliği

Bir idari işlemin askeri hizmete ilişkin olması, o işlemin bir askeri hizmetin yürütülmesi veya yerine getirilmesi amacıyla yapılması demektir.^[48] Ancak öncesinde bu işlemin asker kişiyi ilgilendirse ve askeri hizmete ilişkin olsa bile idari nitelikte bulunması gerektiği bilinen bir husustur.^[49]

[46] Milli savunma ve askerlik hizmetleri ilişkisi için bkz. Halit Yılmaz, “Türk Silahlı Kuvvetleri Ve Milli Savunma Hizmeti,” *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no.4, (2004): 413; Şenol İspartalı, “Askerî İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk,” 62. Ayrıca Bkz. Yıldızhan Yayla, *İdare Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2009), 24 vd.; Ramazan Yıldırım, *İdare Hukuku Dersleri II* (Konya: Mimoza Yayınları, 2010).

[47] Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 193.

[48] Şenlen Sunay, *Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Görev Kriterleri*, 128.

[49] Örneğin, bir asker yükümlünün atılan mermi sonucu vefatı ölümü sonucu ölüm yardımı ödenmesi talebiyle açılan davada, kamu tüzel kişisi olmayıp Medeni Kanun hükümlerine göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişiliği bulunan Mehmetçik Vakfı Genel Müdürlüğünün ret işleminin kamu gücü kullanılarak tesis edilmediği gerekçesiyle, AYİM adli yargının görevli olduğuna karar vermiştir, AYİM 3.Daire, E. 2014/1407, K. 2014/1288, 23.10.2014, *AYİMD*, no.30 (2015), 53-54.

AYİM, askeri hizmete ilişkin olma kavramının tanımında, başlangıçta işlemin askeri makamlarca tesis edilmesi, askeri mevzuata dayanılması gibi kriterlere başvurmuş ise de, 1982 Anayasasına ve 2568 sayılı Kanunla AYİM Kanununa “askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile ibâresi konulduktan sonra işlemin niteliğine bakılması yönünden içtihadını geliştirmiştir. AYİM’in yerleşik içtihatlarına göre, “(e)ğer idari işlem askeri gereklere, askeri usul ve yöntem ve askeri hizmete göre tesis edilmiş ise bu işlemin askeri hizmete ilişkin olduğu kabul edilmelidir. Daha açık bir ifadeyle, askeri hizmete ilişkin idari işlemler: İdarenin bir asker kişinin askeri yeterlik ve yeteneklerinin, tutum ve davranışlarının askeri geçmişinin, asker kişi olmaktan kaynaklanan hak ve ödevlerinin; askerlik hizmetinin amacı, askeri görev yerlerinin özellikleri, askeri kural ve gerekler göz önünde tutularak değerlendirilmesi sonucunda tesis edilen işlemlerdir. İşlem, askeri olmayan bir makam tarafından tesis edilmiş olsa bile durum değişmemekte menfaati ihlal edilen asker kişinin açtığı davaya Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde bakılması gerekmektedir.”^[50]

[50] Bu ifadeler için bkz. AYİM 3. Daire, E.2010/688, K. 010/533, 15.04.2010, *AYİMD*, no.26 (2011), 93-96; AYİM 3. Daire, E.2010/542, K.2010/420, 25.03.2010, *AYİMD*, no.27 (2012), 95-97. Bu doğrultudaki diğer kararlar için bkz. 1. Daire, E.1991/2409, K.1991/2563, 5.11.1991, *AYİMD*, no.14, 201-202; 2. Daire, E.1993/42, K.1993/?, 3.2.1993, *AYİMD*, no.9, 89-91; 1. Daire, E.1996/5, K.1996/324, 24.4.1996, *AYİMD*, no.10, 289-291; 1. Daire, E.1999/121, K.1999/673, 22.6.1999, *AYİMD*, no.14, 199-201; 1. Daire, 2001/1289, K.2001/1234, 20.11.2001, *AYİMD*, no.17/K.1, 343-345; 3. Daire, E.2004/362, K.2005/235, 10.2.2005, *AYİMD*, no.20/K.1 (2005), 125-127; 3. Daire, E.2004/1580, K.2005/374, 10.3.2005, *AYİMD*, no.21 (2006), 130-133; 3. Daire, E.2005/1230, K.2005/1275, 17.11.2005, *AYİMD*, no.21 (2006), 135-138; 3. Daire, E.2006/1529, K.2006/1570, 14.12.2006, *AYİMD*, no.22 (2007), 127 vd.; 3. Daire, E.2007/633, K.2007/759, 31.05.2007, *AYİMD*, no.23 (2008), 179-181; 3. Daire, E.2007/48, K.2007/85, 18.1.2007, *AYİMD*, no.23 (2008), 177-179; 2. Daire, E. 2013/41, K.2013/65, 23.01.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 40-43. Bu kararlar için bkz. Gümüşay, “Askeri İdari Yargının Görev Alanı,” 85 vd.; Işıklar, “Görev,” 152, dp.50; Celâl Işıklar, *Türkiye’de Askerlik Usûlleri ve Askerlik İşlemlerine İlişkin İdari ve Adli Davalar*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 297-298, dp.70. Ayrıca, 3. Daire, E. 2008/63, K. 2008/88, 17.01.2008, *AYİMD*, no.24/K.1 (2010), 97 vd.; 3. Daire, E.2012/161, K.2012/93, 19.01.2012 (*Burada ve aşağıda verilen AYİM kararları ile diğer kararlar aynı zamanda Yazarın özel matbu ve dijital dergi ve karar arşivinden alınmıştır.*)

Buna karşılık AYİM asker kişi olmakla beraber davacının yüksek öğreniminden dolayı derece- kademe intibakının yapılmaması ve bu suretle hak edilebilecek özel

Uyuşmazlık Mahkemesinin mülga 1602 sayılı Kanun'un 20/1. maddesiyle ilgili ilk dönem kararlarına bakıldığında, askeri hizmet kavramına genel ve soyut atıfla yetinildiği görülmektedir.^[51] Buna karşılık Mahkemenin zamanla ve giderek istikrar bulacak şekilde, bir tanım yapmamakla beraber, askerî hizmete ilişkinlikle ilgili olarak yukarıda aktarılan AYİM'in argümanlarını genellikle aynen tekrarladığı söylenebilir.^[52] Danıştay da, işlemin askeri

hizmet tazminatı, ek ve yan ödemelerin ödenmesi (2. Daire, E.2013/41, K.2013/65, 23.01.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 40-43); taraflar arasındaki kesinleşmiş mahkeme hükmüyle belirlenen nafaka borcunun haciz yoluyla kesilmesi (3. Daire, E.2010/542, K.2010/420, 25.03.2010, *AYİMD*, no.27 (20129, 95-97); asker kişinin şahsına sıkı sıkıya bağlı olmayan ve mirasçılara intikali mümkün bulunan şehit dul ve yetim aylığı gibi haklara ilişkin başvurunun reddi (3. Daire, E.2005/1230, K.2005/1275, 17.11.2005, *AYİMD*, no.21 (2006), 135-138) gibi işlemleri askeri hizmete ilişkin görmemiştir.

[51] Bu tip kararlara örnek, UM Hukuk Bölümü, E.1991/5, K.1991/6, 17.2.1991; E.1994/25, 1994/27, 14.11.1994; E.1997/41, 1997/38, 7.7.1997; E.1995/37, K.1995/39, 3.6.1995; E.2010/147, K.2010/137, 5.7.2010; E.2016/ 87, K.2016/138, 14.3.2016; E.2012/186, K.2013/10, 14.1.2013.

[52] Bu tespit için ayrıca bkz. Gümüşay, "Askeri İdari Yargının Görev Alanı," 63-64.

Uyuşmazlık Mahkemesinin, yukarıda AYİM'ce askeri hizmete ilişkin sayılan hâlleri benimsediği idari işlemlerle ilgili kararları: UM Hukuk Bölümü, E.1995/37, K.1995/39, 3.7.1995, RG. 31.7.1995-22360, s.32-33; E.1997/54, K.1997/52, 17.11.1997, RG. 14.12.1997-23200, s.22-26; E.1999/14, K.1999/15, 3.5.1999, RG. 8.6.1999-23719, s.45-49, E.2005/28, K.2005/57, 10.10.2005, bu kararlar için bkz. Gümüşay, "Askeri İdari Yargının Görev Alanı," 88; Işıklar, "Görev," 152, dp.52; Işıklar, *Askerlik Usulleri*, s.298 vd. Ayrıca E.1999/51, K.1999/55, 27.12.1999, *Askeri Adalet Dergisi* 29, Ocak 2001, s.110; 27.12.1999, E.2005/43, K.2004/52; 51/59, 4.10.2004; E.2007/566, K.2008/76, 3.3.2008; E.2008/160, K.2009/166, 6.7.2009; E.2010/155, K.2011/20, 7.2.2011; E.2010/79, K.2011/8, 7.2.2011; E.2013/1437, K.2013/1624, 11.11.2013; E.2013/103, K.2013/505, 8.4.2013; E.2015/19, K.2015/22, 26.1.2015; E.2015/659, K.2015/662, 28.9.2015; E.2015/767, K.2015/784, 30.11.2015; E.2016/230, K.2016/273, 9.5.2016 (Karar yayımlanmamıştır). Ayrıca E.2015/174, K.2015/533, 28.11.2016; E.2016/183, K.2016/534, 28.11.2016, bu iki karar için bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 128, dp.22.

Buna karşılık UM Hukuk Bölümü, yaş haddinden dolayı TSK ile sözleşmesi feshedilen uzman erbaşın sivil memur olarak atandığı askerlik şubesindeki derece kademesine ilişik işlemi (E.2012/53, K.2012/80, 9.4.2012, RG. 2.5.2012-28280); KKK'da sivil memur olan davacının ek özel hizmet tazminatı verilmesi istemiyle yaptığı başvurunun

hizmete ilişkin olup olmadığının belirlenmesinde işlemin niteliğini göz önünde bulundurmıştır.^[53]

ii. İdari Eylemin Askeri Hizmete İlişkinliği

Bir idari eylemin askeri hizmete ilişkinliği ise o eylemin kanunların ve nizamların TSK'ye verdiği yetki ve görevlerin ifasına yönelik olması, yâni “askeri hizmet yürütülürken meydana gelen sonuçla bu eylem arasındaki bağılılığı ifade eder.”^[54] Askerî nitelikteki idari eylem, “askerî kural ve gerekler çerçevesinde yürütülen askerî hizmet sırasındaki bir hareket, tutum veya meydana gelen olay ya da getirilen bir olay” olarak tanımlanabilir.^[55]

AYİM uygulamasında, idari eylemin askeri hizmete ilişkin olması için, o eylemin, askeri makamlarca tesis edilmesi veya bir askeri hizmetin yerine getirilmesi sırasında meydana gelmesi aranmıştır.^[56] AYİM'in askeri hizmete ilişkin idari eylemlerin kapsamını geniş tuttuğu söylenebilir. Bu bağlamda

reddine ilişkin işlem (E.2012/99, K.2012/90, 9.4.2012, RG. 2.5.2012-28280); askeri revir baştabipliğinde hemşire olan davacının intibakının geri alınmasına ilişkin işlemi (E.2012/100, K.2012/91, 9.4.2021, RG. 2.5.2012-28280); lojman ısı giderlerinin Yönetmelik'e göre paylaşılmasına ilişkin olarak asker kişi hakkında KKK.lığınca yapılan işlemi (E.2016/725, K.2017/73, 20.02.2017) askeri hizmete ilişkin görmemiştir.

- [53] Danıştay 10. Daire, E.1987/1332, K.1488/979, 2.6.1988, DD, S.72-73, s.685-686; Danıştay 10. Daire, E.1987/1332, K.1488/979, 2.6.1988, DD, S.72-73, s.685-686; Danıştay 8. Daire, E.1988/955, K.1989/465, 1.6.1989, DD, S.78-79, s.97-101; Danıştay, 5. Daire, E.1993/928, K.1993/1594, 13.4.1993, DD, S.261-262; DİDDGK, E.1989/378, K.1989/154, 27.10.1989, DD, S.78-79, s.97-101; Danıştay 10. Daire, E.1996/5023, K.1998/807, 24.2.1998, kararlar için bkz. Işıklar, “Görev,” 152, dp.52 ve *Askerlik Usulleri*, 298, dp.71. Ayrıca Danıştay 11. Daire, E.2013/316, K.2014/2317, 22.4.2014, Rukiye Kahya, “Askerî Personel İle İlgili İşlemlerde Yargısal Denetim,” (Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2015), 94.
- [54] Bu yönde, Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 193. Bunun gibi, Gümüşay, “Askerî İdari Yargının Görev Alanı,” 91.
- [55] Bu tanım için bkz. Taner Candemir, “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı,” *Danıştay Dergisi* 28-29, (1978): 2. Aynı yönde, Şenol İspartalı, “Askerî İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk,” 57.
- [56] Gümüşay, “Askerî İdari Yargının Görev Alanı,” 90; Şenol İspartalı, “Askerî İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk,” 57.

asker kişiyi ilgilendirmek kaydıyla; askeri sağlık ve tıbbi tedavi hizmetleri, terör eylemleri, lojmanlar dâhil mala yönelik eylemler, askerlik esnasındaki toplu spor müsabakalar ve sportif faaliyetleri, Olağanüstü Hal Kanunu'nun 21 ve 22'nci ve 5542 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddelerine göre yürütülen TSK'nin yardım faaliyetleri, askeri taşıt araçlarının kazaları gibi olay ve faaliyetler ile NATO'da görevli yabancı bir ülkenin müşterek askeri faaliyetler esnasında Türk askerlerine yönelik eylemlerden meydana gelen zararlar askeri hizmete ilişkin eylem olarak kabul edilmiştir.^[57]

Askeri nitelikte olmayan bir mülki görevi ifasına bağlı eylem söz konusu ise askeri hizmete ilişkin eylemden bahsedilemez. Jandarma personelinin önleyici kolluk (asayiş) görevi cümlesinden olarak bir takip esnasında yaralanması hâli buna örnek verilebilir. Zira bu faaliyet jandarmanın suç işlenmesini önlemeye ve kamu düzenini sağlamaya yönelik mülki görevi kapsamındadır.^[58]

UM'nin kararları da AYİM'inkilere paralel gerçekleşmiştir.^[59]

[57] Bu konuda geniş açıklama ve örnek kararlar için bkz. Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 194-210, 288-317, 91-106.

[58] AYİM 2. Daire, E.2013/213, K.2013/169, 13.02.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 37-39. Bunun gibi UM Hukuk Bölümü, E.2005/179, K.2005/195, 6.4.2005.

[59] Örneğin, UM hukuk Bölümü, askerlik görevini yaptığı sırada göğsünde tespit edilen kitle nedeniyle GATA Göğüs Hastalıkları kliniğinde yatarak tedavi görürken uygulanan ışın tedavisi sonucu felç kalma (E.2015/725, K.2015, 30.11.2015) veya sağlık hizmetlerinden dolayı uğranılan zarar (E.2012/577, K.2012/472, 24.12.2012 ve E.2012/265, K.202/285, 24.12.2012) sebebiyle asker kişinin askerlik hizmetini yapmakta iken ortaya çıkan hastalık sonucu oğulun ölümü (E.2003/89, K.2003/88, 17.11.2003, RG. 5.1.2004-25337) veya sakatlanması (E.2003/70, K.2003/82, 17.11.2003, RG. 5.1.2004-25337) veya oğulun askerde iken ölümü (E.2003/8, K.2003/10, 10.3.2003) sebebiyle ebeveynlerinin açtığı yahut görev sırasında ölen asker kişinin mirasçılarının nakdi tazminat verilmesi isteklerinin reddine ilişkin işlemin iptali (E.2003/99, K.2003/92, 17.11.2003, RG. 5.1.2004-25337) askerliğe elverişsiz olduğu halde askere alınıp terhis edilen yükümlünün askere sevk işleminden dolayı tazminat (E.2016/33, K.2016/69, 15.2.2016, RG. 8.6.2016-29647) veya (Askeri hastanede çalışan sivil memurun Bakanlar Kurulu kararında belirlenen adalet hizmetleri tazminatının ödenmesi isteğinin reddi (E.2016/73, K.2016/106, 15.2.2016) talepleriyle açılan davaların askerî idarî yargı yerinde çözümlenmesi gerektiğine karar vermiştir. Buna karşılık, vazife malûlü astsubayın malûliyet derecesine

c) İdari İşlem ve Eylemlerden Doğan Uyuşmazlık Unsuru

Gerek “İdari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlık” ifadesi, gerek bunların MSB’deki kamu görevlilerini ve yükümlülere ilgilendirmesi hâlinde bu kişilerin dava açabilecekleri, dolayısıyla 3. fıkrada sayılı yerlere dilekçe ve belge verebilecekleri açıktır. Ancak bunların ilgilendirdiği kişiler dışında kalanların davacı olup olamayacakları izaha muhtaçtır.

İdari işlem yönünden, kanaatimizce İYUK m.20/C-1’e göre yapılacak başvurunun da, AYİM uygulamasında olduğu gibi işlemin ilgilendirdiği kişi tarafından yapılması şart değildir. Örneğin askeri hizmet sırasında ölen bir askerine ebeveyni nakdi tazminat için Nakdi Tazminat Komisyonuna başvurabilir. Keza, mirasçılar, askerken ölen bir yakınlarının askerlik hizmetinin tespiti, şehit/gazi sayılması ve bu sebeplerle aylık verilmesi için müracaat etmiş olabilir. Bütün bu durumlarda işlemler asker kişileri ilgilendirmekte ve askeri hizmete ilişkin görünmektedir. Dolayısıyla sözü edilen yakınların davacı olabilecekleri kabul edilmelidir. Ancak bunların statüter bağ ve hiyerarşi ilişkileri bulunmadığından, amirlere başvurma imkânı tanınmış olmasının pratik bir fayda ve önemi yoktur.

Askeri hizmete ilişkin idari işlem birel bir işlem (karar) olabileceği gibi düzenleyici işlem de olabilir. Cumhurbaşkanı ve bakanlıklar tarafından hazırlanan yönetmelikler ve bunlara ilâveten diğer askeri makamlar tarafından hazırlanan yönerge, tebliğ gibi adsız düzenleyici işlemler, -askeri hizmete ilişkin olmak kaydıyla- kural olarak gerek askerleri gerekse MSB kadrolarında çalışan sivil kamu görevlilerini ilgilendirebilir.

AYİM kararlarında, askeri hizmete ilişkin idari eylem çoğunlukla kanun ve nizamlarla TSK’ye tanınan yetki ve görevlerin yerine getirilmesi amacını taşıyan, bu çerçevede emir komuta zinciri içerisinde gerçekleştirilen eylemler olarak kabul edilmiştir. AYİM’e göre, eylem ya askeriye makam, organ, görevli ve araçlarından kaynaklanmalı; ya da bir askeri hizmet ve organizasyonu gereği gibi yürütülmemesinden doğmalıdır. Aynı şekilde, her ne kadar AYİMK m.20/1’deki “askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile” ibâresine yer verilmemiş ise de, 20/C maddesindeki bahsi geçen eylemlerin askeri makamlar, hatta Milli Savunma Bakanlığı makamları tarafından yapılması şart değildir. Öyle ki idari eylem askeri hizmete katılan gönüllü ve arızı

göre aylık bağlanmaması (E.2015/955, K.2016/52, K.T.15.2.2016) gibi işlemlerden doğan uyuşmazlıklara genel idari yargıda bakılacağı kararlaştırılmıştır.

işbirlikçi tarafından bile gerçekleştirilmiş olabilir. Önemli olan idari işlemler gibi idari eylemlerin de kamu görevlilerini ve yükümlüleri ilgilendirmesi ve askeri hizmete ilişkin olmasıdır.

İdari eylemler bakımından hak ihlali arandığından kural olarak davacı, eylemin ilgilendirdiği, yâni eylemden zarar gören kişi olacaktır. Maddenin 1. fıkrasında sayılan bir kişi, örneğin yükümlü er askeri hizmete ilişkin idari eylem sonucu ölmüşse destekten yoksun kalanlar ile zarar gören yakınları -sübjektif ehliyetleri bulunduğu- doğrudan tam yargı davası açabileceklerdir. Bu takdirde aşağıda değineceğimiz üzere bunlar hakkında 20/C maddesi uygulanabilecektir.

Bu konudaki açıklamalarımızdan çıkan sonuç, 20/C maddesinin 1. fıkrasının tatbikatında “askeri hizmete ilişkin” işlem ve eylem kapsamının AYİM uygulamasına göre daha dar tutulacağıdır. Bizim tahminimiz ve beklentimiz, mülki görevlerle adli yargının çözümlenebileceği uyuşmazlıklara ilaveten birçok konunun eskisi gibi “askeri hizmete ilişkin” görülmeyeceği yönündedir. Örneğin, geçmişte “askeri hizmet” niteliği bulunmamakla beraber onunla sıkı sıkıya bağlı görülen ve sağladığı maddi hak ve imkânlardan dolayı askerleri ilgilendiren OYAK işlemlerinin artık 20/C maddesi kapsamında kabul edilmemesi mümkündür. AYİM döneminde bile Danıştayın kendi görev alanında saydığı Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (eski TC Emekli Sandığı'nın) vazife malulü aylığı bağlanmaması işlemlerinin de aynı akıbete uğraması kuvvetle muhtemeldir. Öngörümüz, daha önceleri birçok uyuşmazlığı askeri hizmete ilişkin sayan Uyuşmazlık Mahkemesinden farklı olarak Bölge İdare Mahkemelerinin (BİM) ve Danıştayın AYİM uygulamasını belli ölçüde devam ettirmekle beraber, yukarıdakiler dâhil birçok konuda aksine hareket edeceğidir. Bu bakış açısına göre, en yakın âmirlere dilekçe verilebilecek hâllerin giderek sınırlandırılacağını söyleyebiliriz. Tek çekincemiz, en yakın âmirlere verilen dilekçelerden dolayı davaların süre aşımına uğraması ve davacıların hak kaybına sebebiyet verilmesidir.

2- İdari İşlem veya Eylemin Millî Savunma Bakanlığındaki Kamu Görevlilerini ve Yükümlüleri İlgilendirme Hâl ve Şartı^[60]

a) Millî Savunma Bakanlığındaki Kamu Görevlilerini ve Yükümlüleri İlgilendirme

20/C madde hükmünün uygulanabilmesi için askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıkların, birinci fıkraya gereği “Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendirmesi” gerekmektedir.^[61]

Her şeyden önce MSB'deki kamu görevlileri ile yükümlülerin uyuşmazlık karşısındaki durumunu gösteren “ilgilendiren” teriminin ilgili olmaktan daha yoğun bağı ifade ettiğini söyleyebiliriz.^[62] Demek istediğimiz, idari işlem ve eylemden doğan uyuşmazlık ile MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüler arasında basit bir ilgiden ziyade, aitlik ilişkisinin bulunmasıdır. Ancak bu aidiyetin iki yönü vardır. Burada ilgileendirme, bir yönüyle kime hitap ederse

[60] Maddenin 3. fıkrası çerçevesinde dilekçe verilebilecek âmirler ile uyuşmazlıkların ilgilendirdiği kişiler arasında statü ilişkisi bulunması gerektiğinden, burada yukarıda sözü edilen “İdari Yargılama Usûlü Kanunu’na 24.06.2021 Tarih ve 7329 Sayılı Kanun’la Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi,” başlıklı makalemizin ilgili bölümü özetlenmekle yetinilmiş ve kamu görevlileri ile yükümlü askerleri kısaca açıklamak yeterli görülmüştür. Geniş bilgi için bkz. Işıklar, “İdari Yargılama Usûlü,” 362-381.

[61] Biz bundan sonra “Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri” ifade etmek üzere kısaca “MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüler” ibaresini kullanacağız.

[62] Sözlüklerde “ilgi” kelimesi, *iki şey arasındaki bağ, alâka, rabıta, ilişkin*; “ilgisi olmak” (*bir kimsenin*) *bir işle bağı, bir alâkası olmak*; bir oldurgan fiil olan “ilgilendirmek” ise *ilgili olmak, ilişkin olmak ilişkisi bulunmak* ve *bir şeyle ilgili kılmak* olarak tanımlanmaktadır. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lügatı)*, 2. Baskı (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2006), 1385; Türkçe Sözlük, *Türk Dil Kurumu*, 10. Baskı (Ankara: TDK Yayını, 2010), s.955. Maddede bir sıfat-fiil olarak “ilgilendiren” ibaresi ait, ilişkin ve ilgili kılınan gibi anlamlara gelmekle, kanaatimizce daha basit ve gevşek bir bağı anlatan “ilgili olmak” fiiline ve “ilgili” sıfatına göre “aidiyet” gibi daha sıkı ve yoğun bir rabıtayı ifade etmektedir.

etsin bu kişilerce yapılan işlem ve eylemleri, diğer yönüyle ise kim tarafından yapılırsa yapılsın bu kişilere yönelik işlem ve eylemleri ifade etmektedir.^[63]

Diğer bir husus MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüler şartının hukuki mahiyet ve kapsamını tespit ederken, her halükârda askeri hizmete ilişkinlik durumunun da dikkate alınması gerektiğidir.

Öncelikle askeri hizmete ilişkin uyumsuzluklarda sâdece fıkrada sayılanların mı dava açabileceği, yoksa muhatabı bunlar olmakla beraber başkalarının dava açıp açamayacakları konusu ortaya konmalıdır. Başka bir ifadeyle, hükmün kapsama alanını tayin ve tespit için işlem ve eylemi yapanın sıfatı mı, yoksa işlem ve eylemin yöneldiği (=işlem ve eylemden etkilenen) kişi mi esâs alınmalıdır? Bu soruyu cevaplamadan önce, Kanun Koyucu'nun ilk bakışta bununla davacıları kastettiği söylenebilir. Buna göre, hüküm bizatihi hakkında askeri hizmete ilişkin idari işlem tesis edilen veya eylemden zarar gören kişilerin açacağı davalarda uygulanacaktır. Bu takdirde ilgilinin ölümü hâlinde onu ilgilendiren bir işlemden dolayı açılacak davada hükmün uygulanma şansı yoktur. Hâlbuki, örneğin şehit kabul edilmeme, terhis belgesi verilmeme, askerliğini yapmış sayılmama gibi hizmette esnasında ölen kişileri ilgilendiren işlemlere karşı yakınları tarafından veya menfaati ihlal edilenler tarafından dava açılması söz konusu olabilir. Bu itibarla “MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüleri ilgilendiren” işlem veya eylem ibâresini “MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüler ile ilgili” işlem veya “MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlülere yönelik” eylem olarak anlamak yerinde olur.

Öte yandan, Kanun Koyucu bizzat ve sâdece işlemin veya eylemin muhatabı kişilerin dava açabileceklerini kastetseydi, bunları “ilgilendiren” yerine doğrudan doğruya “*Bu madde; Milli Savunma Bakanlığındaki kamu görevlileri ve yükümlüler ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyumsuzluklar hakkında uygulanır.*” şeklinde ifade edilirdi. Bu itibarla, “MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüleri ilgilendirme” den anlaşılması gereken, davacı birinci fıkrada sayılanlardan olsun olmasın, idari işlemin tesisinde husus MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlülerin göz önünde bulundurulması ve zarar doğuran eylemin bunlara yönelik olmasıdır. Sonuç olarak, askeri hizmete ilişkin olmak kaydıyla, hükmün normal

[63] İlgilendirmeyi “ilgili olmak” olarak anlayan Özgüldür'e göre de burada “ilgi” kelimesinin “kaypak ve geniş bir anlamı” bulunmakta ve benzer şekilde bir yandan asker kişilerce yapılmayı, diğer yandan bu kişileri yönelik olmayı ifade etmektedir. Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 127.

şartlarda sâdece Maddede sayılanların şahsını ilgilendiren işlemlerden dolayı davacı olduğu uyuşmazlıklarda uygulanabilecektir. Ancak hükmün kısıtlı da olsa hukuki ve fiili imkânsızlık hâllerinde MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlülere ilgilendiren işlemlerden dolayı menfaati ihlal edilen başka kişilerin açacağı davalarda da uygulanabileceği kabul edilmelidir.^[64]

Nitekim hükmün kaynağı olan 1602 sayılı Kanun'un tatbikatında, AYİM kuruluşunu takip eden ilk yıllarda davacının asker kişi olması kriterini aramış,^[65] ancak ilerleyen yıllarda bunu yetersiz bulmuş ve "genişletici bir yorumla idari işlemin asker kişi göz önünde tutularak tesis edilmiş olması kriterini benimsemiştir."^[66]

Bu noktada belirtelim ki "MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlülere ilgilendiren işlem" kavramından, öncelikle davacının bu kişilerden olması

[64] Buna karşılık, Kanun'un tasarısına bakılarak Bakanlık ve Genelkurmay Başkanlığı'nda çalışan kamu görevlileri ve asker kişilerin 20/C kapsamında en yakın âmirlere de dilekçe verebileceği ifade edilmiştir. Kaplan, *İdari yargılama Hukuku*, 364.

[65] AYİM üyeliği yapmış olan iki yazarın bu yöndeki tespit ve gözlemleri için bkz. Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 176 vd.; Gümüştay, "Askeri İdari Yargının Görev Alanı," 65. Uzun yıllar AYİM mensubiyeti bulunan yazarın gözlemi de bu doğrultudadır. Aynı doğrultuda, AYİM 3. Daire, 06.11.1973, 1908/721; 2.D Daire., 10.12.1987, 231/212, *AYİMD*, no.7/K.1, s.112-114; 1.D Daire., 27.06.1995, 278/729, *AYİMD*, no.10, 283-284. Işıklar, "Görev," 151 ve *Askerlik Usûlleri*, 296.

[66] Bu ifade için bkz. Gümüştay, "Askeri İdari Yargının Görev Alanı," 65. Bu doğrultuda kararlara örnek: 3. Daire, E.2006/1424, K.2006/1314, 2.11.2006, *AYİMD*, no.22 (2007), 121 vd.; 3. Daire, E.2006/1529, K.2006/1570, 14.12.2006, *AYİMD*, no.22/K.1 (2007), 127 vd.; 3. Daire, E.2006/1266, K.2006/1136, 12.10.2006, *AYİMD*, no.22/K.1 (2007), 131 vd.; 3. Daire, E.2007/48, K.2007/85, 18.1.2007, *AYİMD*, no.23 (2008), 179 vd.; 3. Daire, E.2008/1189, K.2008/1390, 25.12.2008, *AYİMD*, no.24/K.1 (2010), 95 vd.; 3. Daire, E. 2008/63, K. 2008/88, 17.1.2008, *AYİMD*, no.24/K.1 (2010), 97 vd.; 2. Daire, E.2009/1043, K.2009/1000, 30.09.2009, *AYİMD*, no.25 (2010), 100-102; 3. Daire, E. 2010/688, K. 2010/533, 15.4.2010, *AYİMD*, no.26 (2011), 93-95; 3. Daire, E.2010/542, K.2010/420, 25.3.2010, *AYİMD*, no.26 (2011), .95-97; 2. Daire, E.2012/928, K.2012/938, 17.10. 2012, *AYİMD*, no.27 (2012), 41-43; 2. Daire, E.2013/213, K.2013/169, 13.02.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 37-39; 2. Daire, E. 2013/41, K.2013/65, 23.01.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), .40-43; 2. Daire, E.2014/593, K.2014/525, 2.4.2014, *AYİMD*, no.30 (2015), 50 vd. Diğer kararlar için bkz. Gümüştay, "Askeri İdari Yargının Görev Alanı," 63 vd.; Işıklar, "Görev," 151; Işıklar, *Askerlik Usûlleri*, 296.

gerektiği çıkarımı yapılabilir. Bununla birlikte kavramdan, davacının bu kişilerden olup olmadığına bakılmaksızın, askeri hizmete ilişkin işlemin tesisinde Maddede sayılanların hizmet yönünden beceri, yeterlik ve yeteneklerinin, hâl ve hareketlerinin, hizmet safahatının, yetki, hak ve ödevlerinin göz önünde tutulması ile işlemin doğrudan doğruya bu kişiler göz önünde tutularak yapılması, bunların hak ve menfaatlerini etkilemesi gibi hâller anlaşılabilir.^[67]

Keza işlem düzenleyici işlem şeklinde de tesis edilmiş olabilir. Askeri hizmete ilişkin düzenleyici işlemlere karşı, MSB kadrolarında çalışan kamu görevlilerini ve yükümlülere ilgilendirdiği takdirde gerek bu kişiler ve kanatimize göre gerekse bu kişilerin dışında kalanlar dava açabilir. Buna sivil memurların üye oldukları sendikalar ile barolar gibi tüzel kişiler örnek verilebilir.^[68] Bu takdirde, hükmün lafzına bakarak, kamu idaresiyle hiyerarşik bağı bulunmayan bu kuruluşların da dava evrakını en yakın âmirlere verebileceğini savunmak hükmün amacı ve mantığı ile bağdaşmaz.

Bir idari eylemin “MSB’deki kamu görevlileri ve yükümlülere ilgilendirmesini ise, eylemin bu kişilere yönelmesi, yâni eylemden doğan maddi ve/veya manevi zararın bizzat bu kişilerin vücut bütünlüğü ve mal varlığı üzerinde gerçekleşmesi olarak açıklayabiliriz.^[69] Burada, asker kişinin ölümü

[67] Bu paralelde AYİM kararlarındaki benzer tespitler için bkz. Mustafa Şahin, “Kişi Yönünden Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı”, *Danıştay Dergisi* 30-31, (1978): 45; Erol Alpar, “Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’nin Yargılama Yetkisi ve Sınırlandırılması”, *Amme İdaresi Dergisi* 21, no.1 (1998): 44; Taner Candemir, “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı”, *AYİM Dergisi* 7, no. 1 (1993): 16; Çelik, 175; Gümüşay, “Askeri İdari Yargının Görev Alanı”, 150.

[68] Yargı yerlerince sendikaların Sendikalar Kanunu uyarınca üyelerin haklarıyla ilgili dava açabilecekleri kabul edildiği gibi, baroların 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’na göre hukukun üstünlüğünü sağlamak için askeri hizmete ilişkin düzenleyici işlemler aleyhine dava açmaları mümkündür. Baroların dava ehliyetinin kabul edildiği kararlar: DİDDK, E.2020/1033, K.2020/3395, 23.12.2020, erişim 18 Aralık 2021, <https://istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay>; DİDDK, YD İtiraz No:2009/1005, YD Kabul Kararı; 10.12.2019; DİDDK, E.2004/2163, K.2004/788, 7.10.2004; DİDDK, E.2002/925, K.2003/409, 6.6.2003; DİDDK, E.2001/176, K.2001/624, 14.9.2001; DİDDK, E.2003/417, K.2005/234, 7.4.2005; DİDDK, E. 2009/1005, 10.12.2009, bu kararlar için bkz. [erişim](https://www.izmirbarosu.org.tr) 28 Aralık 2021, <https://www.izmirbarosu.org.tr>.

[69] 1602 sayılı Kanun yürürlükte iken “İdari eylemin asker kişiyi ilgilendirmesi” şartı da bu paralel de anlaşılmıştır: Candemir, “Danıştay,” 31; Şahin, “Görev Alanı”, 44;

hâlinde yakınlarının manevi zarara ve destekten yoksun kalanların ise maddi zarara ilişkin tazminat taleplerinin, “halefiyet” esâsına göre intikal eden bir hakka değil bizzat kendilerine ait bir hakka dayandığının altını çizelim.^[70]

Uyuşmazlık Mahkemesi de AYİM’e paralel bir şekilde önceleri davacının asker kişi olması görüşünü benimsemiştir.^[71] Uyuşmazlık Mahkemesi 1990’ların ortalarından itibaren istikrar kazanan kararlarında ise, davacının asker kişi olması şartını terk ederek işlemin veya eylemin asker kişileri ilgilendirmesini gerektiğine hükmetmiştir. Mahkemenin sonraki dönemde iki kriterin birlikteliğini gözetmekle kalmayıp askeri hizmete ilişkinliği ön planda tuttuğu ve bu çerçevede asker kişileri ilgilendiren askeri hizmete ilişkin işlem ve eylem kavramının kapsamını genişlettiği söylenebilir.^[72]

Bundan başka mülga 1602 SK m.20/2’de hizmetten ayrılmış olan personel de da askeri kişiler arasında sayılmakta idi. Açıkça belirtilmemekle beraber görevde iken işlem veya eyleme muhatap olan, fakat başvuru esnasında

Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 177.

Özgüldür’e göre, AYİM ve UM uygulaması da bu doğrultuda olmuştur, Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 176-177. Bu doğrultuda AYİM 2. Daire, E.2008/813, K.2009/532, K.T. 6.5.2009, *AYİMD*, no.25 (2010), 109; 2.Daire, E. 2013/213, K.2013/169, 13.02.2013, *AYİMD*, no.29 (2014), 37-39 ve UM Hukuk Bölümü, E.2002/29, K.2002/51, 7.10.2002, Şenol İspartalı, “Askeri İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk,” 109.

[70] Bu konuda bkz. Hâluk Tandoğan, (*Mukayeseli Hukuk, Hususiyile Türk – İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından*) *Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini* (Ankara: AÜHF Yayını, 1963), 1-9’a atfen Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 181-182. Bu doğrultuda, UM, Hukuk Bölümü, E.2003/8, K.2003/10, 10.3.2003.

[71] Bu tespit için bkz. Özgüldür, *Tam Yargı Davaları*, 176-177. Davacının asker kişi olmasının arandığı kararlara örnek, UM Hukuk Bölümü, E.1982/3, K.1983/4, 17.01.1983; E.1991/19, K.1991/20, 10.10.1991; E.1984/43, K.1984/44, 26.6.1984

[72] Bu doğrultuda, örneğin müteveffa bir astsubayın asker kişi olmayan dul eşinin askeri hastaneye bağlı özel bakım merkezine kabul edilmemesine ilişkin işlemin iptali açtığı davada AYİM görevli görülmüştür: UM Hukuk Bölümü, E.2004/51, K.2004/59, 4.10.2004. Davacının asker kişi olmasının aranmadığı diğer kararlar için bkz. UM Hukuk Bölümü, , E.2004/99, K.2004/91, 6.12.2004 ; E.2007/539, K.2008/65, 3.3.2008; E.2013/1835, K.2014/149, 3.3.2014; E.2015/122, K.2015/139, 2.3.2015; E.2015/256, K.2015/267, 6.4.2015; E.2015/ 258, K.2015/277, 4.5.2015, bu kararlar için bkz. erişim <https://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/de/kararlar> bilgi bankası.

görevden ayrılmış personelin de 20/C maddesi kapsamında olduğunu söyleyebiliriz. Aksinin kabulü, ayırma, fesih, ihraç, ölüm gibi hâllerde işlem veya eyleme muhatap olan kamu görevlileri ile yükümlüler hakkında madde hükmünün tatbik edilememesi demektir. Durum böyle olmakla birlikte ayrılmış personelin artık hiyerarşik ilişkisi bulunmayan amirlere evrak vermesi hukuka ve akla uygun görülmebilir. Kanaatimize göre statüter bağ kopmuş olsa bile zaruret hali söz konusu ise dilekçeler son görev yerindeki amirlere verilebilmelidir. Faraza asker kişinin yurt dışında veya ücra bir yerdeyken ilişkisi kesilmiş olsun. Bu takdirde ilgililer nasıl İYUK m.11'e göre işlemin kaldırılması ve değiştirilmesi için idareye başvurabiliyorlarsa, dava dilekçelerini de son amirlerine verebilmelidir. Hiç şüphe yok ki, işlem ve eylem statüye girmeden önceki veya statüden çıktıktan sonraki durum itibariyle gerçekleşmiş ise artık açılan davada bu madde hükümleri tatbik edilemez.^[73]

b) İlgili Millî Savunma Bakanlığındaki Kamu Görevlileri ve Yükümlüler

Maddenin birinci fıkrası uyuşmazlıkların ilgilendirildiği kişiler konusunda “Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erler” ibaresine yer vermiştir. Buna göre ilgililerin tespitinde kamu görevlileri yönünden MSB teşkilatının, yükümlüler yönünden ise doğrudan belli statüdeki kişilerin esas alınması gerekmektedir.

i. Millî Savunma Bakanlığında Çalışan Kamu Görevlileri

Maddede sâdece “TSK kadrolarında” değil, bundan daha geniş olarak “Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında” çalışan tüm kamu görevlileri kapsama alınmıştır. Burada kamu görevlileri ifadesi daimi ve sözleşmeli statüde

[73] Asker kişi olma sıfatı sona eren davacı, disiplin affından yararlandırılmayarak yeniden TSK'ye alınmama işleminin iptalini talep etmiş olduğundan idari işlemin “asker kişiyi ilgilendirme” şartının gerçekleşmediği hakkında, AYİM 2. Daire, E.2014/593, K.2014/525, 2.4.2014 AYİMD, no.30 (2015), 50-53; henüz askeri öğrenci statüüne girmemiş olan adayın ön sağlık işleminin iptali davasında “asker kişiyi ilgilendirme” şartının gerçekleşmediği anlaşılma ile davanın görev ve çözüm yerinin AYİM olmayıp Genel İdari Yargı Yeri olduğu hakkında, AYİM 2. Daire, E.2012/928, K. 2012/938, 17.10. 2012, AYİMD, no.28 (2013), 41-43.

çalışan (askerlik yükümlüleri ve askerler öğrenciler hariç) tüm askerleri ve (işçiler hariç) sivil personeli kapsamaktadır.

Bilindiği üzere idare hukuku uygulamasında önemli ve esas olan genel idare esaslarına göre kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri yürüten görevliler, yâni dar anlamda kamu görevlisi kavramıdır. Dolayısıyla seçimle iş başına gelenler ile askerlik yükümlüleri geniş anlamda kamu görevlisi olduklarından buraya dâhil edilemezler.^[74]

Milli Savunma Bakanlığı da merkezi/genel idarenin içinde yer almaktadır. 1 sayılı CBK'da Milli Savunma Bakanlığı'nın, merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatından oluştuğu belirtilmektedir (m.337). Hemen takip eden 338. maddede Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları düzenlenmiştir. 2016'daki darbe teşebbüsünden sonraki süreçte Genelkurmay Başkanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarının Milli Savunma Bakanı'na bağlı hâle getirilmiş bulunmaktadır.^[75] Dolayısıyla eskiden genel idare içinde

[74] Bkz. Tan, *İdare Hukuku*, 495; Günday, *İdare Hukuku*, 580; Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 14. Baskı (Ankara: Savaş Yayınevi, 2021), 663-664; İsmet Giritli, Pertev Bilgen, Tayfun Akgüner ve Kahraman Berk, *İdare Hukuku*, 7. Baskı (İstanbul: Der Yayınları, 2015), 658; Tayfun Akgüner, *İdare Hukuku Dersleri*, 2. Baskı (İstanbul: Der Yayınları, 2017), 195; Ramazan Çağlayan, *İdare Hukuku Dersleri*, 9. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 494 vd.; Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, 6. Basiya Ek Tıpkı Bası (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), 847-848; Mehmet Rauf Karşlı, *İdare Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı* (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2016), 4; Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, 22. Baskı (Bursa: Ekin Kitabevi, 2020), 559; Boz, İnce, Büyükyıldırım ve Acar, 41 vd.; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 246 vd.; Tan ve Bayazıt, *İdare Hukuku*, 471; Turan Yıldırım, Melikşah Yasin, Nur Kaman, Eyüp Özdemir, Gül Üstün, H. Melih Çakır ve Özge Okay Tekinsoy, *İdare Hukuku*, 8. Baskı (İstanbul: Onikilevha, 2020), 261 vd.; Hasan Nuri Yaşar, *İdare Hukuku-Genel Esaslar*, 3. Baskı (İstanbul: Der Yayınları, 2016), 663 vd.

[75] Geçmişte birçok cepheden farklı bir hukuki yapısı bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri artık tamamen MSB teşkilatı içinde yer almaktadır. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünü takiben ilan edilen olağanüstü hâl çerçevesinde, önce 668 sayılı KHK ile Jandarma ve sahil güvenlik kuruluşları TSK'nin bir parçası olmaktan çıkarılarak tamamen İçişleri Bakanlığının bünyesine alınmıştır. Ardından 669 sayılı KHK ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları Milli Savunma Bakanı'na; Harp Okulları ile askeri okullar yeni kurulan Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle beraber 10.07.2018 tarihinde yürürlüğe giren 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde,

sivil otoriteye tâbi, fakat özerk bir teşkilat^[76] olarak kabul edilen Türk Silahlı Kuvvetleri, bugün artık idari ve mali olarak tamamen merkezi idare ve Milli savunma Bakanlığının hiyerarşi yapısı içinde yer almaktadır.^[77]

1 sayılı CBK'sinde “Bakanlıkların temel kuruluşları ve hiyerarşik kademeler” başlıklı 509. maddesinin birinci fıkrasında genel bir hüküm olarak “Bakanlıklar, merkez teşkilatı ile ihtiyaca göre kurulan taşra ve yurtdışı teşkilatından ve bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlardan meydana gelir.” kuralına yer verilmiştir. Çoğu kurum ve kuruluşun, hangi bakanlığa bağlı veya bakanlıkla ilgili ve ilişkili olduğu 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum Ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde gösterilmiştir.

Buna göre, Milli Savunma bakanlığı kadrolarında bulunan ve kamu görevlisi istihdam eden kurum ve kuruluşlar şunlardır:

- *Genelkurmay Başkanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları: Tüzel kişilikleri yoktur. Bağlı kuruluşlardır.*
- *Harita Genel Müdürlüğü: Tüzel kişiliği yoktur (4 s. CBK m.169, 657 sayılı Harita Genel Müdürlüğü ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun m. 8).*
- *Millî Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal ve NATO POL Tesisleri İşletme (ANT) Başkanlığı:[78] Tüzel kişiliği vardır. Bağlı kuruluştur (4 s. CBK m.318).*
- *Millî Savunma Üniversitesi: Kamu tüzel kişiliği vardır. Bağlı kuruluştur (31.07.2016 tarihinde yürürlüğe giren 669 sayılı Olağanüstü Hâl*

eskisi gibi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarının Milli Savunma Bakanı'na bağlı olması esâsı korunurken Genelkurmay Başkanı'nın Cumhurbaşkanı'na bağlı olduğu teyit edilmiştir. Ancak 15.07.2018 tarihli ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle değişiklik yapılarak, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanı'na bağlanmıştır (m.37).

[76] Tan, *İdare Hukuku*, 130-131.

[77] Tan ve Bayazit, *İdare Hukuku*, 122-123.

[78] CBK'lardan hareketle düzenlenen bağlı, ilgili ve ilişkili kurum kuruluşları gösteren liste için bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 230-235 ve ayrıca dp.214.

Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, aynen kabul 09.11.2016 tarih ve 6756 SK).

Bunlardan başka tüzel kişiliği bulunan Makine ve Kimya Endüstrisi Anonim Şirketi bir özel hukuk tüzel kişisi (30.06.2021 tarih ve 7330 sayılı Makine ve Kimya Endüstrisi Anonim Şirketi Hakkında Kanun) ile Askeri Fabrika ve Tersane İşletme Anonim Şirketi (ASFAT A.Ş.) (12 Ocak 2018 tarihinde 1325 sayılı Askeri Okullar, Askeri Öğrenciler, Askeri Fabrikalar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun) MSB'nin teşkilat yapısı içinde gösterilmekle beraber^[79] bunların asli personeli işçi statüsündedir. Ancak esasen doğrudan askeri hizmet yürütmeyen Şirket'in yönetim kurulu üyeleri 399 sayılı KHK çerçevesinde kamu görevlisi sayılabilir.

Özetlersek, Milli Savunma Bakanlığı'nda çalışan kamu görevlileri; a) 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK)'na tâbi memurlar ile diğer sözleşmeli personel, b) 926 sayılı TSK Personel Kanunu ve TSK İç Hizmet Kanunu'na tâbi muvazzaf ve 4678 sayılı Kanun'a tâbi sözleşmeli subay ve astsubaylar, c) 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu'na tâbi uzman erbaşlar, d) 6191 Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu'na tâbi sözleşmeli erbaş ve erler, e) Başta MSÜ olmak üzere diğer MSB kadrolarındaki 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'na tâbi öğretim elemanları, f) 399 ve 375 sayılı KHK ile diğer mevzuata göre istihdam edilen üst yöneticiler ile sözleşmeli personelinin oluşmaktadır.

ii. Maddede Statüleri İtibariyle Gösterilen kişiler: Yükümlüler^[80]

Bu grubu Anayasanın 72'nci maddesinde öngörülen vatan hizmetini ifa etmek silah altına alınan askerlik yükümlüleri oluşturmaktadır. Bunların ilki 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında subay ikamesi olarak görev yapmak üzere yedek subay ve yedek astsubaylardır. Esasen bunlar subay ve astsubay nasbedildikten sonra artık bir kamu görevlisi sıfatını taşırlar. İkinci grubu ise yine 7179 sayılı Askeralma Kanunu uyarınca askerlik hizmeti gördürülen erbaş ve erlerdir.

[79] Bkz. Milli Savunma Bakanlığı Teşkilat Şeması Erişim 25 Aralık 2021, <https://www.harita.gov.tr/Teşkilatşeması>.

[80] Askerlik yükümlüsü yedek subaylar ile erbaş ve erler hakkında geniş bilgi için bkz. Işıklar, *Askerlik Usûlleri*, 19; Kahya, "Yargısal Denetim," 76, 83-84.

Daha önce izah edildiği üzere, 20/C maddesinin tatbiki bakımından yedek subay, yedek astsubay ve erbaş ve erlerin MSB kadrolarında istihdamı şart değildir. Örneğin, yedek subaylar yedek subay öğretmen ve er öğretmen olarak Milli Eğitim Bakanlığı; yükümlü erbaş ve erler kolluk personeli olarak Jandarma Genel Komutanlığı (dolayısıyla İçişleri Bakanlığı) kadrolarında çalıştırılabilmektedir. Başka kurum ve kuruluşlarda istihdam edilseler bile askeri hizmete ilişkin uyumsuzluklar söz konusu olduğunda bunlar hakkında 20/C maddesi hükmünün uygulanması gerekir. Buna askerlik yükümlülüğüyle ilgili terhis belgesi verilmemesi, askerlik süresinin uzatılması, yedek subay statüsünün er olarak tadili gibi işlemlerle, TSK Disiplin Kanunu çerçevesinde verilen disiplin cezaları ve diğer yaptırımları örnek verebiliriz.

C) İDARİ YARGININ GÖREV ALANI DIŞINDA KALAN HÂLLERDE EN YAKIN ÂMİRLERE DİLEKÇE VERİLİP VERİLEMEYECEĞİ MESELESİ

Bazı durumlarda yukarıda belirtilen şartların ikisi de bulunduğu hâlde, Kanun Koyucu idari bir uyumsuzluğu çözme görevini adli yargıya vermiş olabilir. Mülga 1602 sayılı Kanun döneminde AYİM'in görev alanı Anayasa tarafından açıkça korunduğundan bu konuda pek uyumsuzluğa rastlanmamakta idi.^[81] Ancak genel idari yargı düzeni içinde bugün artık böyle bir meseleyle karşı karşıya gelmek mümkündür. Zira belli bir olgu ve olaydan kaynaklanan zararlara karşı başvuru ve tazmin usulünü hüküm altına alan bu tür düzenlemeler 2577 sayılı İYUK'a göre özel kanun mesabesinde olmakla öncelikle uygulanmalıdır.

Konuyu örneklerle açıklayalım: MSB'deki bir kamu görevlisinin veya yükümlü askerin içinde bulunduğu askeri aracın, görev esnasında karayollarında sivil idareye ait başka bir araçla çarpıştığını farz edelim. Kazaya

[81] “Davacılar yakınının Karayolları Trafik Kanunu kapsamındaki karayolun da meydana gelen kaza sonucu şehit olduğunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesinin amir hükmü gereği, işbu davanın görev ve çözüm yerinin mahkememiz olmayıp adli yargı olduğu sonucuna varılmıştır.” AYİM, 2. Daire, E. 2014/1316, K. 2014/1274, 10.09.2014, *AYİMD*, no.30 (2015) 48-50. Benzer şekilde bir trafik kazasına müdahale esnasında başka bir sivil aracın çarpması sonucu yaralanan jandarma erinin idare aleyhine açtığı davada, AYİM hem KTK m.110 hükmüne dayanarak, hem de faaliyetin görevin askeri değil adli nitelikte olduğu gerekçesiyle adli yargıyı görevli kabul ederek görevsizlik kararı vermiştir, AYİM, 2. Daire, E.2015/1631, K.2015/1662, 21.10.2015, *AYİMD*, no.31 (2016), 60-61 (Derginin bu sayısı dağıtılmamıştır).

karişan bu şahıslar yaralanarak zarara uğramış olsun. Zarar görenler idareye karşı tazminat davası açmak isterlerse başvurularını adli yargı mercilerine vermek zorundadır. Zira 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 110. maddesine göre bu uyuşmazlığa adli yargıda bakılması gerekmektedir.^[82]

Bunun gibi, MSB'deki bir kamu görevlisi veya yükümlü asker 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu çerçevesinde askeri tatbikat ve atış faaliyetleri yürütülürken atılan silah veya bombaların etkisiyle yaralanmış olsun. Bu olayda ilgilendirme ve askeri hizmete ilişkinlik şartlarının birlikte gerçekleştiği ortadadır. Ancak bu kişiler uğradıkları zarardan dolayı tazminat davalarını 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun 62 ve 63'ncü maddeleri gereği adli yargıda açmak zorundadırlar.

Yukarıdaki gibi durumlarda örneğin askeri aracı kullanan er veya tatbikatta patlamadan zarar gören subay, kusurlu olsun olmasın adliyede açacağı ve açtığı dava dilekçeleri ile diğer belgeleri en yakın amirlerine veremeyecektir. Zira bu imkânı veren kural idari yargılama usulünü düzenleyen Kanun'da yer aldığından ancak idari yargı yerlerinde açılacak davalarda uygulanabilir. Adli yargıda davalar 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine göre açılır. Dolayısıyla gerek dilekçelerin şekli, gerek veriliş usulü ve yerleri konusunda bu Kanun hükümleri uygulanacaktır. Bunun aksi ancak şöyle arızı ve olağan dışı durumda söz konusu olabilir: Örneklerdeki olaylarda kamu görevlisi ve yükümlü asker bilerek veya bilmeyerek idareye karşı açacağı davayı idari yargı yerine yöneltmiş ve burada görülmesini irade etmiş olsun. Bu takdirde en yakın amirler, ilgililerin meselâ "X İdare Mahkemesine Gönderilmek Üzere Komutanlığına" şeklinde yazıp takdim ettikleri dilekçe ve belgeleri almak zorundadırlar. Bunlar uyuşmazlığın adli yargıda açılmasının gerektiğini ileri sürerek dilekçe ve belgeleri almamazlık veya alıp da yöneltilen idari yargı yerine göndermemelik edemezler. Bu şekilde

[82] 2918 sayılı KTK'nin 19.1.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6099 SK ile değişik 110'ncü maddesine göre; "İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanlar dahil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez." 2918 SK'a eklenen Geçici Madde 21'de de; "Bu Kanununun 110. maddesinin 1. fıkrasının göreve ilişkin hükmü, yürürlüğe girdiği tarihten önce idari yargıda ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde açılmış davalara uygulanmaz" hükmüne yer verilmiştir.

davalar usule aykırı olarak görevli olmayan yargı yerinde açılmış olsa veya belgeler buralara gönderilse bile, amirlere teslim tarihi esas alınmalıdır.

III. DİLEKÇE VE BELGELERİN VERİLEBİLECEĞİ YERLERİN YAYGINLAŞTIRILMASI VE KAPSAMIN GENİŞLETİLMESİ

Burada 7329 sayılı Kanun'la getirilen imkândan hareketle, başka tür uyumsuzluklara ve davacılara ilişkin dilekçe ve belgelerin en yakın âmirlere ve Kanun'a eklenebilecek değişik merci ve makamlara verilir verilemeyeceği konusu tartışılacaktır.

A) 20/C MADDESİNDEKİ EKSİKLİK: ASKERİ ÖĞRENCİLER

Askeri öğrenciler 20/C maddesi kapsamına alınmamışlardır. Bunların kamu görevlisi addedilemeyeceği malumdur. Bu konudaki görüşümüzü açıklamadan önce askerî öğrenci kavramının izahı yerinde olacaktır: TSK İçHK m.3/b-4'e göre askerî öğrenci; subay, askerî memur veya astsubay yetiştirilmek üzere çeşitli okul ve üniversitelerde okuyan ve resmî bir kıyafet taşıyan öğrencilerdir. Askerî öğrenci statüsü belirtilen eğitim ve öğretim kurumlarına girmekle başlar ve mezuniyet, çıkarılma, ayrılma gibi yollarla buralardan ilişik kesilmek suretiyle sona erer.

Maddede belirtilen askerî öğrencilik statüsünü veren kurumlar; harp okulları, harp akademileri vb. diğer Milli Savunma Üniversitesi bünyesindeki fakülte ve yüksekokulları ile MSB adına okunan fakülte ve yüksekokullardır. Bunlara çeşitli sınıf okulları ve eğitim merkezi komutanlıklarını da dâhil etmek gerekir. 4678 sayılı Kanun'a göre sözleşmeli subay ve astsubay yapılmak üzere çeşitli okul ve kurumlara alınan adaylar da adaylık statüsü boyunca askerî öğrenci kabul edilirler. TSK Personel Kanunu'na göre TSK'ya alınan subay adayları (hukuk sınıfı dâhil), subay naspedilmeden önceki eğitimleri boyunca askerî öğrenci durumundadırlar. 7179 sayılı Kanun'a tâbi olarak silahaltına alınan yükümlüler de yedek subay veya yedek astsubay naspedilmeden önce askerî okullarda ve eğitim merkezlerinde geçen adaylıkları boyunca asker öğrenci kabul edilirler.^[83]

Görüldüğü üzere, askerî öğrenciler kendilerini ilgilendiren çok sayıda askerî hizmete ilişkin işlem ve eyleme muhatap olma potansiyeline sahiptir.

[83] Bkz. Kahya, "Yargısal Denetim," 79-81

Açıkçası Bakanlık'taki bir Devlet memuruna veya Milli Savunma Üniversitesi'ndeki bir sivil öğretim üyesine göre üniforma taşıyan askeri öğrencinin kapsam dışı bırakılmasının sebebini anlamak zordur. Askerî öğrencilerin 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu'nun 14/3. ve Evrensel Posta Hizmetleri Yönetmeliği'nin 6/3. madde hükümlerine göre yükümlü erbaş ve erler gibi ile posta ücretinden muaf tutulması karşısında, Kanun Koyucu'nun burada aynı hassasiyeti göstermeme sebebi meçhuldür. Üstelik bunların çoğunlukla kısmen tecrit edilmiş bir şekilde yatılı veya "kışlabent" olarak eğitim-öğretim gördükleri göz önünde bulundurulursa, mahkemeye erişim hakkı bakımından evleviyetle kanun hükmü kapsamına alınmaları icap ederdi. Mülga 1602 sayılı Kanun'un 20/2'nci maddesinde tanımlanan asker kişi kavramı içinde yer alan askeri öğrencilerin mutlaka madde kapsamına dâhil edilmeleri gerekir.^[84]

B. İYUK'UN 4. MADDESİ HÜKMÜNÜN GENİŞLETİLMESİ İMKÂN VE İHTİMALİ

Mülga 521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 66'ncı maddesi ile ondan önce yürürlükte bulunan 669 ve 3546 sayılı Kanunlarda dava dilekçelerinin Danıştay Başkanlığına ve oraya gönderilmek üzere valilik ve kaymakamlıklara, yabancı memleketlerde ise Türkiye elçiliklerine ve konsolosluklara verilmesi esası benimsenmiş idi.^[85] Bu eski hükümler gibi İYUK'un 4 ve 20/C-1. maddelerinde sayılan yerlerin de davacılara kolaylık sağlamak amacıyla hükme konulduğu görülmektedir. Böylece vakit, nakit ve emek kaybının önüne geçilmiş olacaktır.^[86]

[84] Krş. bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 128.

[85] Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları III*, 1967-1968; Yenice ve Esin, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 153; Karavelioğlu, *İdari Yargılama Usulü Kanunu I*, 440; Kaplan, "Dilekçeler," 133.

[86] Danıştaya göre İYUK m.4 hükmü, "kanun koyucunun idare ve vergi mahkemelerinin ülkenin birçok yerinde bulunmaması durumunu göz önünde tutarak ve ilgililere bu yönden kolaylık sağlayarak gereksiz harcamalardan kurtarmak amacıyla (...) kurala bağlanmıştır..." Bkz. Danıştay 10. Daire, E.1997/809, K.1998/2540, 11.6.1998, DD, S.98, s.587-589. Bunun gibi, Danıştay 10. Daire, 4551/4774, 16.9.1999, azlık oyu gerekçesi, Demirkol ve Bereket Baş, *İdari Yargıda Dava Açma ve Dava Takip Usulü*, 32.

AIHM kararlarında, Türk Mahkemelerinin İYUK'un dava açma süresine ilişkin 9. madde hükmünü çok katı bir şekilde uyguladığı ve aşırı şekilci davrandığı ve başvuruları AIHS'nin 6/1'nci maddesindeki adil yargılanma ve mahkemeye erişim haklarından yoksun bıraktığına işaret edilmektedir.^[87] İYUK m.4 hükmü de dava açma tarihini belirlemek suretiyle hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim hakkını ihlal eden sonuçlara yol açabilmektedir. Nitekim Danıştaya açılan bir davada önce davacının eşi ve sonra kendisi dilekçelerini Danıştay Başkanlığı'na PTT yoluyla göndermiş, birkaç kez verilen dilekçe ret kararına rağmen davacı aynı şekilde hareket etmiş ve sonunda Danıştay 5. Dairesi davanın usule uygun açılmadığından reddine karar vermiştir. DİDDK, 5. Dairece esnek davranıldığını ve usul kurallarının katı uygulanarak erişim hakkının engellenmediğini belirterek, “davacının ikametgah adresi olarak belirttiği Ankara ili, Yenimahalle ilçesinde dava dilekçesi sunabileceği anılan Kanun'un 4. maddesinde belirtilen yerler mevcut olduğundan; davacı tarafından, dilekçe ret kararı üzerine yeniden verilen dilekçede de aynı yanlışlığın yapılmış olması nedeniyle, 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesinin 5. fıkrası gereğince davanın reddine karar verilmesinde hukuka aykırılık” bulunmadığı gerekçesiyle temyiz talebini reddetmiştir. Karşı oyda ise aksi savunulmuştur.^[88]

Bu bakımdan aynı anlayış çerçevesinde günümüzde “iyi idare” imkânlarının ve teknolojik şartların daha gelişmiş olduğunu dikkate alarak,

[87] AIHM *Mesutoğlu/Türkiye* [BD], B.No:36533/04, 14/10/2008; AIHM *Reisner/Türkiye* [BD], B.No: 46815/09, 21/7/2015.

[88] Çoğunluk, ayrıca 4 maddenin düzenlenme geniş tutulma sebebinin davacılar kolaylık sağlanmasının yanı sıra, “asıl amacın, kişilerin gıyabında haberleri olmadan açılacak davaların ya da olumsuz sonuçlara yol açabilecek ihtilafların önlenmesi, bu konuda güvenliklerinin sağlanması olduğu”na işaret etmiştir. Karşı oy gerekçesine göre; “Burada önemli olan husus, dava dilekçesinin görevli yargı mercine dava açma süresi içerisinde ulaşıp ulaşmadığı ile ilgili olup; uyumsuzluk konusu olayda da dava dilekçesinin, Devletin resmi kurumlarına ilişkin yazışmalarının tebliği ve yargı yerlerince verilen karar ve dilekçelerin tebliğ edilmesi hususunda görevli olan PTT aracılığıyla gönderildiği ve dava açma süresi içerisinde Danıştay kayıtlarına girdiği göz önüne alındığında, hak arama hürriyeti ve mahkemeye erişim hakkını ihlal eder nitelikte katı bir yorumla verilen davanın reddi yolundaki kararda usul ve hukuka uyarlık bulunmamaktadır.” DİDDK, E.2020/321, K.2020/1781, 12.10.2020 (Karar yayımlanmamıştır).

geçmiş uygulamaların da ışığında dilekçelerin verileceği yerlerle ilgili mevcut durumda ve İYUK hükümlerinde değişiklik yapıp yapılamayacağını tartışmaya açabiliriz.

1- Dilekçelerin Başka İdari Uyuşmazlıklarda da En Yakın Amirlere Verilebilmesi

Askeri idari yargı döneminde TSK'deki memurlar asker kişi sayılırdı (1602 SK m.20/2). Bunları ilgilendiren birçok uyuşmazlık 22 ve 23. maddeden dolayı askeri hizmete ilişkin görüldüğünden, en yakın amirlere dilekçe verebilmeleri hukuk tekniği ve mantığıyla bağdaşmakta idi.^[89] Halbuki bu hükümler ilga edildiği hâlde 20/C maddesiyle bu ayrıcalık, MSB kadrolarındaki tüm kamu görevlilerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. En yakın amirlere başvurabilme imkânını askerler açısından izah ve savunmak mümkün ise de, tüm kamu görevlilerini kapsamı kolayca açıklanamaz. Bu açıdan Ankara'daki bir MSB görevlisine bahsedilen bu ayrıcalığın ülkenin ücra bir köşesindeki memurdan esirgenmesinin tutarsızlığı ortadadır.

Diğer taraftan AYİM tecrübesi göstermiştir ki, idari işlem ve eylemlerin askeri hizmete ilişkin olup olmadığını tespit çoğu zaman zordur. Geçmişte son aşamada Uyuşmazlık Mahkemesinin çözüme bağladığı bu meselenin ilgili kamu görevlisi yada âmir tarafından kolayca ve uygun şekilde halledilmesi beklenmemelidir. Bu güçlük hemen telafi edilemeyecek ölçüde hak ve zaman kaybına yol açabilir. Aynı durum askerlerin başvuruları için de söz konusu olabilir. Yerleşim yerlerinden uzakta görevli bir asker başına gelen uyuşmazlığın askeri hizmetle ilgisini anlamayabilir. Kaldı ki bunun ayır-dına varsa bile, askeri hizmetle ilgili uyuşmazlıklarda dilekçe ve belgelerini en yakın âmirlere verebildiği dikkate alındığında, diğer uyuşmazlıklarda bu imkândan yararlandırılmamasını hak arama hürriyetiyle bağdaştırmak mümkün değildir.

[89] Memurların askeri hizmete ilişkinliği tartışmalı uyuşmazlıklarının dayanağı olan AYİM Kanunu'nun "Birinci Dairenin görevleri" başlıklı 22'nci maddesi, "*Birinci Daire; atanma, yer değiştirme, nasıp, sicil, kademe ilerletilmesi, terfi, emeklilik, maluliyet, aylık ve yolluklara ilişkin ...*"; "İkinci Dairenin görevleri" başlıklı 23. maddesi, "*İkinci Daire; istifa, hizmet yükümlülüğü (...) işlem ve eylemlerden doğan iptal ve tam yargı davalarını çözümler*" hükmünü içermekte idi. Bu hükümlerin AYİM'in görev alanını genişlettiği ve Anayasaya aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmekte idi.

Kanaatimiz odur ki, bu gerekçelerden dolayı öncelikle askerlerin ve ardından MSB’de çalışan tüm kamu görevlilerinin her türlü dava dilekçesi ile davaya ilişkin belgeleri en yakın âmirlere verebilmesi sağlanmalıdır. Bu da 20/C maddesinin 1. veya 3. fıkralarını değiştirerek, duruma göre ya imkânı yalnızca askerlere özgülemek ya da “askeri hizmete ilişkin” şartını kaldırmakla mümkün olabilir.

Dahası, bu imkânın bütün kamu görevlilerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmaması için de bir sebep yoktur. Başka bir deyişle hükmün kapsamının daha da genişletilmesinde hiçbir sakınca görmüyoruz. Ancak bu durumda da şimdi olduğu gibi davacılar bulunduğu yerde idare ve vergi mahkemesi olsa bile dilekçe ve belgelerinin en yakın âmirlerine verilebilir. Bu takdirde yapılacak şey İYUK’un 4. madde metnine doğrudan ve uygun şekilde “en yakın âmirlere” ibaresinin ilave edilmesidir.

2- Dilekçelerin Yabancı Ülkelerdeki Türkiye Elçiliklerine Verilebilmesi

İYUK’un 4. maddesine göre yabancı ülkede bulunanlar dava dilekçe ve belgelerini sâdece konsolosluklara verebilmektedir. Yukarıda temas ettiğimiz üzere 2577 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1982 yılına kadar her türlü dava evrakı Türkiye elçiliklerine de verilebilmekte idi.^[90] Bu imkânın konsoloslukların daha yaygın olduğu dikkate alınarak elçiliklerin yükünü azaltmak için ortadan kaldırıldığı düşünülebilir. Konsolosluklar, devletin diplomatik temsilcisi olan büyükelçiliklerin bünyesinde ticari, idari ve vatandaşlık işlerini yürüten alt birimlerdir. Büyükelçilik olan bir yerde konsoloslüğün da bulunduğu dikkate alındığında, büyükelçiliğe de dilekçe verilebilmesinin pratik bir faydası olmadığı aklı gelebilir. Ancak herkesin bu ikisi arasındaki farkı bilmesi beklenemez. Elçiliklerin konsolosluklara göre bilinirliği ve tanınırlığı daha fazladır. Özellikle Türk mahkemelerinde idari dava açacak yabancıların buldukları ülkelerdeki Türkiye Büyükelçiliklerine başvurması kuvvetle muhtemeldir. Esasen geçmişte sakınca görülmediğine göre, şimdi de 4. maddeye konsolosluktan önce gelmek üzere “Türkiye elçiliklerine” ibaresini eklemek suretiyle dilekçe ve belgelerin tekrar bu mercie de verilebilmesi sağlanabilir.

[90] Müderrisoğlu, *Danıştay Yargılama Usulü*, 638-639; Yenice ve Esin, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 151; Kaplan, “Dilekçeler,” 135.

3- Dilekçelerin Mülki Âmirlere Verilebilmesi

İYUK'dan önceki dönemde dava dilekçesi ve türlü evrakın valilik ve kaymakamlıklara verilmesi mümkün idi.^[91] Bu mülki amirliklere verilen belgelerde de gönderildiği mahkemenin kaydına giriş tarihi esas alınırdı.^[92] 1982 sonrasında ilçelerdeki asliye hukuk hâkimliklerine ve yaygın şekilde kurulan idare ve vergi mahkemelerine başvuru imkânı tanındığından olsa gerek bu mülki amirliklere İYUK m.4 metninde yer verilmemiştir.

İdare eskiden olduğundan daha modern ve teknolojik ulaşım ve iletişim araç ve gereçlerine sahiptir. Bunun yanında idari yapı ve organizyonu geçmiştekinden daha donanımlı, işlek ve gelişmiş bulunmaktadır. Dilekçe ve belgelerin mülki âmirliklere de verilmesi aşırı bir yük getirmeyecektir. Bu sebeple 4. madde hükmünde değişikliğe gidilerek dilekçe ve belgelerin valilik ve kaymakamlıklara (hatta tekrar kurularsa bucak müdürlüklerine) da verilebilmesi sağlanmalıdır.

4- Dilekçelerin Bölge İdare Mahkemesi Başkanlıklarına Verilebilmesi

İlginçtir ki, mülga 1602 sayılı Kanun'a göre AYİM'de açılan davalarda dilekçe ve diğer belgeler bölge idare mahkemesi başkanlıklarına da verilebilmekte idi. Buna rağmen İYUK'da böyle bir imkâna yer verilmemiştir. Bölge İdare Mahkemelerinin olduğu illerde muhakkak idare ve vergi mahkemeleri bulunmaktadır. Bundan dolayı Bölge İdare Mahkemelerinin m.4 kapsamında

[91] Esasen mülga bu merciler 3546 sayılı Kanunda bu merciler “en büyük mülkiye amirine” şeklinde iken (m.31), 521 sayılı Kanunda “valilik veya kaymakamlıklara” olarak değiştirilmek suretiyle açıklığa kavuşturulmuş idi. Bkz. Aydın H. Tuncay, Orhan Özdeş ve Recep Başpınar, “İdari Yargılama Usulü”, içinde *Yüzyıl Boyunca Danıştay*, (Ankara: Danıştay Yayını, 1968), 625; Kaplan, “Dilekçeler,” 135; Müderrisoğlu, *Danıştay Yargılama Usulü*, 638-639; Demirkol ve Bereket Baş, *İdari Yargıda Dava Açma ve Dava Takip Usulü*, 31-32.

[92] Karavelioğlu, *İdari Yargılama Usulü Kanunu I*, 445-446. Kaymakamlık kaydına giriş tarihi dava açma tarihi olarak kabul edilemeyeceğinden, davanın süre aşımı sebebiyle reddinin gerektiği hakkında, Danıştay 9. Daire, E.1983/5300, K.1985/970, 7.6.1985, Ergen, 97; Davacılar kolaylık sağlanması için evrakın valilik ve kaymakamlıklara da verilebilmesine imkânının tanındığı ve dava tarihinin bu mercilere kayıt tarihi kabul edilmesi gerektiği hakkında, Danıştay 7. Daire, E.1966/, K.1966/2075, 21.6.1966, Müderrisoğlu, *Danıştay Yargılama Usulü*, 307.

alınmasının pratikte pek önemli ve yararlı olmadığı söylenebilir.^[93] Ancak AYİM'e erişim bakımından tanınmış bu kolaylığın neden genel idare yargı düzeninde de sağlanmadığını açıklamak zordur. Kaldı ki özellikle yargı yerlerinin aynı çatı altında toplandığı bazı büyük şehirlerde Bölge İdare Mahkemelerine başvurmak nakit, zaman ve emek kaybını önleyebilir.^[94]

5- Dilekçelerin Posta Yoluyla Gönderilebilmesi

Türkiye'de dilekçe ve diğer belgeleri posta yoluyla göndermek mümkündür. Ancak yukarıda açıkladığımız üzere bu takdirde ilgili yargı yerinde davanın açılma ve dava evrakının verilme tarihi, taahhütlü de olsa postaya teslim değil bunların ulaştığı ve mahkeme kaydına alındığı tarih kabul edilmektedir.^[95] Kanaatimizce dilekçe ve belgelerin resmi posta idaresi olan PTT ile Kargo şirketlerine verilmesinin önünde mevzuat dışında bir engel bulunmamaktadır. Bu maksada yönelik olarak mevzuatta yapılacak değişiklikler ve kapsamlı düzenlemelerle düzgün ve işler bir sistem kurulabilir.^[96]

6- Tutuklu ve Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumlarına Dilekçe Verebilmesi

İYUK m.4'te Ceza ve tutuk evlerinde hükümlü veya tutuklu olarak bulunan kişilere yer verilmemiştir. Oysa bu kişilerin diğerlerinden farklı olarak sâdece görevli yargı merciine değil Kanun'da sayılan başka idare ve vergi

[93] Kaplan, "Dilekçeler," s.149.

[94] Somut bir örnek vermek gerekirse, Büyükşehir Belediyesi bulunan Konya'da adli mahkemeler (asliye hukuk hâkimlikleri dahil) ve idare/vergi mahkemeleri bir arada ve Karatay ilçesindeki Konya Adliye binasında konuşlandırılmıştır. Buna karşılık Konya BİM Selçuklu ilçesindedir. Dolayısıyla Selçuklu ilçesinde oturan bir davacı yakınındaki BİM yerine daha uzakta bulunan Adliye binasına gitmek zorunda kalmaktadır.

[95] Fransa'da da aynı uygulamanın geçerli olduğu belirtilmektedir. Bkz. René Chapus, *Droit du Contentieux Administratif*, Montchrestien, 8.B., Paris, 1999, 454-455 ve Christian Gabolde, *Procédure Des Tribunaux Administratifs Et Des Cours Administratives D'Appel*, Dalloz, 6.B., Paris, 1997, 109-110'den aktaran Kaplan, "Dilekçeler," 140, dp.27.

[96] Pandemi ortamında insanların adliye gibi kapalı ve kalabalık mekanlara girmekten kaçındığı, aksine sıcak yemek dâhil birçok ihtiyacın kargo şirketleri tarafından taşındığı veya karşılandığı dikkate alındığında, bu teklifimizin hiç de yabana atılır cinsten olmadığı kabul edilecektir.

mahkemeleri, asliye hukuk hâkimlikleri, konsolosluk gibi yerlere dahi bizzat ve doğrudan dilekçe vermeleri fiziken ve fiilen mümkün değildir. Bu itibarla bu kişilerin özel surette m.4 kapsamına alınması keyfiyetten öte hak arama hürriyeti açısından bir zorunluluktur. Nitekim Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi, bizim de isabetli bulunduğumuz bir kararında istinaf başvurusunun yapıldığı tarih olarak mahkeme kaydının değil ceza infaz kurumuna verilmiş tarihinin esas alınması gerektiğine karar vermiştir.^[97]

[97] “İdare Mahkemesi tarafından davacının istinaf dilekçesinin 26.09.2019 tarihinde kayda girdiği gerekçesiyle istinaf isteminin süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiş ise de, istinaf dilekçesinin 23.09.2019 tarihinde Bolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü’ne sunulduğu, bununla birlikte bu tarihe göre de istinaf isteminin süresinde olmadığı dikkate alındığında, Mahkeme kararında 26.09.2019 olarak belirtilen tarihin 23.09.2019 olarak düzeltilmesi” gerektiği hakkında, Konya BİM 1.İDD, 2.6.2020, 2020/1159-2020/444 (Karar yayımlanmamıştır).

SONUÇ

İYUK'a eklenen 20/C maddesinin 3. fıkra hükmüyle, 4. maddedeki sayılan yerlere ilaveten belirli bazı uyuşmazlıklarda dava dilekçesi dâhil her türlü evrakın en yakın âmirlere verilebilmesi imkânı tanınmıştır. Bu düzenlemenin kaynağı olan 1602 sayılı AYİM Kanunu'dur. 20/C maddesinin 1. fıkrasında öngörülen şartlar ile eskiden AYİM'in görevli olduğu hâllerden arasında görünüşte bir fark yok gibidir. Ne var ki yeni düzenlemede asker kişilerin tanımına yer verilmediği de dikkate alındığında, bir açıdan askeri hizmete ilişkin ilişkili uyuşmazlıkların ilgilendirdiği kişilerin kapsamı genişlemiş gözükmektedir. Bunun sebebi, 2016 yılından bu yana yapılan Anayasa ve kanun değişiklikleriyle salt TSK'nin değil, artık onu da kapsayacak şekilde (bağlı ve ilgili kuruluşları dâhil) tüm Milli Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile muvazzaf veya yükümlü askerlerin tamamının kapsama alınmış olmasıdır. Diğer taraftan askeri öğrenciler getirilen imkândan mahrum bırakılmakla hükmün kişi yönünden kapsamı –bize göre yersiz ve hatalı olarak- daraltılmıştır.

Kanaatimize göre, idari yargı yerleri İYUK 20/C maddesinin 1. fıkrasının uygulamasında “askeri hizmete ilişkinlik” şartını AYİM kadar geniş yorumlamayacaktır. Bazı uyuşmazlıkların Maddenin 1. fıkrasının, dolayısıyla 3. fıkrasının kapsamı dışında tutulması mümkündür. Bunların ilk grubu askerilik özelliği bulunmayan mülki ve istihbari görevler ile sosyal yardım ve dayanışma konularına ilişkin uyuşmazlıklar olacaktır. İkinci grupta ise askeri ve idari nitelik taşımakla beraber özel kanunlarla adli yargının görev alanına sokulan uyuşmazlıklar bulunmaktadır.

Özellikle askerlerin dilekçe ve diğer belgeleri en yakın âmirlere verebilmesi, hukuk mantığına ve tekniğine uygun ve yerinde bir uygulamadır. Bu düzenleme sâdece kamu görevlileri ve yükümlülere kolaylık sağlayan bir atıfet hükmü olarak görülmemelidir. Hak kaybının yanında gereksiz vakit ve emek sarfının da önüne geçeceğinden, yargılamayı hızlandırmak suretiyle hukuk devleti ilkesinin gereklerinin ve mahkemeye erişim hakkının gerçekleştirilmesine de yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak İYUK 20/C maddesinin 1. maddesinin kapsamı ve 3. fıkra yönünden uygulanması hususunda şunu söyleyebiliriz: Dava dilekçelerinin ve diğer belgelerinin verilebileceği hâllerin, AYİM mevzuatına ve tatbikatına göre daha dar yorumlanması mümkün ve muhtemeldir. Zira artık

AYİM'in görev alanını koruyan bir Anayasa hükmü bulunmadığı gibi, 1602 sayılı Kanun'un AYİM dairelerinin görevlerini belirleyen 22 ve 23. madde hükümleri ortadan kalkmıştır. Buna ilaveten hizmetten ayrılmış olanların eski hizmetleri ve asker olmayanların askerlik yükümlülüğüyle ilgili davaları da kapsam dışına çıkarılmış bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akgüner, Tayfun. *İdare Hukuku Dersleri*. 2. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, 2017.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdare Hukuku*. 14. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Açıklamalı -İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku*. 6. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- Alpar, Erol. “Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’nin Yargılama Yetkisi ve Sınırlandırılması.” *Amme İdaresi Dergisi* 21, no.1 (1998): 39-62.
- Apaydın, Bahadır. “6352 Sayı ve 02.07.2012 Tarihli Kanun ile İdari Yargılama Usul Kanunu’nda Yapılan Yeniliklere Dair Bir İnceleme.” *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* 15, no.2 (Ocak, 2014): 45-73.
- Aydınalp, Sezai. “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı Sorunu.” *AYİMD*, no.8 (1994): 7-36.
- Aslan, Zehreddin vd., *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.
- Atay, Ender Ethem. *İdari Yargılama Hukuku*, 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Atay, Ender Ethem. *İdare Hukuku*. 6.Basıya Ek Tıpkı Bası. Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.
- Boz, Selman Sacit, A. Kadir İnce, G. Elif Büyükyıldırım ve Enis Acar. *Kamu Personel Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Candan, Turgut. *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. 8. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020.
- Candemir, Taner. “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı.” *Danıştay Dergisi* 28-29, (1978): 26-34.
- Candemir, Taner. “Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı.” *AYİM Dergisi* 7, no. 1 (1993): 7-36.
- Çağlayan, Ramazan. *İdare Hukuku Dersleri*. 9. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Hukuku Dersleri*. 13. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Çakmak, N. Münci. “İdari Yargılama Usûlü Kanunu’nun 4. Maddesi ve Dilekçelerin Kayda Giriş Tarihi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 80, (Ocak-Şubat, 2009): 149-155.
- Çelik, Osman. “Tarihsel Gelişimi ve Kararları Işığında Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Sorunlarına Bir Yaklaşım.” Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1996.
- Demirkol, Selami ve Zuhâl Bereket Baş. *İdari Yargıda Dava Açma ve Dava Takip Usulü*. 2. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2001.
- Duran, Lütfi. “Askeri İdarenin Yargısal Görev ve Yetkisinin Sınırı.” İçinde *İÜHF Onar Armağanı*. İstanbul: İÜ Yayını, 1977, 193-256.
- Ergen, Cafer. *İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.
- Giritli, İsmet, Pertev Bilgen, Tayfun Akgüner ve Kahraman Berk. *İdare Hukuku*, 7. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, 2015.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku I*. 3. Baskı. Bursa: Ekin kitabevi, 2019.
- Gözler, Kemal ve Gürsel Kaplan. *İdare Hukuku Dersleri*. 22. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi, 2020.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Yönetmelik Yargı*. 35. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Güven Dinçer. *İdari Yargılama Usulü*. 2. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 1999.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan. *İdare Hukuku II İdari Yargılama Hukuku*. 4. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2010.
- Gümüşay, Gürbüz. “Askeri İdari Yargının Görev Alanı.” Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2007.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. 11. Baskı. Ankara: İmaj Yayınevi, 2017.
- Işıklar, Celâl. *Türkiye’de Askerlik Usûlleri Ve Askerlik İşlemlerine İlişkin İdari Ve Adli Davalar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.

- Işıklar, Celâl. “Askerlik Yükümlülüklerinden Doğan Uyuşmazlıkların Yargısal Denetiminde Görev.” *Ankara Barosu Dergisi* 62, no.2., (2011), 139-170.
- Işıklar, Celâl. “İdari Yargılama Usûlü Kanunu’na 24.06.2021 Tarih ve 7329 Sayılı Kanunla Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no.1 (Ocak, 2022): 347-398.
- Kahya, Rukiye. “Askerî Personel İle İlgili İşlemlerde Yargısal Denetim.” Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2015.
- Kalabalık, Halil. *İdari Yargılama Usulü Hukuku*. 15. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Karavelioğlu, Celal. *İdari Yargılama Usulü Kanunu I*. 5. Baskı. Ankara: Kendi Yayını, 2001.
- Karslı, Mehmet Rauf. *İdare Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2016.
- Kaplan, Gürsel. *İdari Yargılama Hukuku*. 3. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi, 2018.
- Kaplan, Gürsel. “İdari Yargıda Dilekçelerin ve Diğer Belgelerin Verilebileceği Yerler.” *Vergi Dünyası* 270 (2004): 133–146.
- Kızıloğlu, Esendal. “Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı ve Görev Alanının Sınırları.” Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1989.
- Müderrişoğlu, Hakkı. *Danıştay Kanunu ve Danıştay Yargılama Usulü*. Ankara: Doruk Yayınları, 1978.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları I*. 3. Baskı. İstanbul: Hak Kitabevi, 1966.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları III*. 3. Baskı. İstanbul: Hak Kitabevi, 1966.
- Özgüldür, Serdar. *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 1996.
- Şahin, Mustafa. “Kişi Yönünden Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin Görev Alanı.” *Danıştay Dergisi* 30-31 (1978): 45.

- Şenlen Sunay, Süheyla. *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Görev Kriterleri*. İstanbul: Beta Yayınları, 1996.
- Şenol İspartalı, Bedriye. “Askeri İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk.” Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009.
- Tan, Turgut. *İdare Hukuku*. 4. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2015.
- Tan, Turgut ve Bahar Bayazıt. *İdare Hukuku*. 10. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.
- Topuz, İbrahim ve Kadir Özkaya. *Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü*. Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2002.
- Tuncay, Aydın H., Orhan Özdeş ve Recep Başpınar. “İdari Yargılama Usulü.” içinde *Yüzyıl Boyunca Danıştay*. Ankara: Danıştay Yayını, (1968): 598-729.
- Uçar Akbulut, Seda. “Türk İdari Yargılama Hukukunda Mahkemeye Erişim Aracı Olarak Dava Dilekçesi.” Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2019.
- Yaşar, Hasan Nuri. *İdare Hukuku-Genel Esaslar*. 3. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, 2016.
- Yayla, Yıldızhan. *İdare Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2009.
- Yenice, Kazım ve Yüksel Esin, *Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü Kanunu*, Ankara: Kendi Yayını, 1983.
- Yıldırım, Ramazan. *İdare Hukuku Dersleri II*. Konya: Mimoza Yayınları, 2010.
- Yıldırım, Ramazan ve Serkan Çınarlı. *İdare Hukuku Dersleri III, Türk İdari Yargılama Hukuku*, 7. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Yıldırım, Turan, Melikşah Yasin, Nur Kaman, Eyüp Özdemir, Gül Üstün, H. Melih Çakır ve Özge Okay Tekinsoy. *İdare Hukuku*. 8. Baskı. İstanbul: Onikilevha, 2020.
- Yılmaz, Halit. “Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti.” *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no.4 (2004): 375-430.

